

Vilnis Zirdziņš

**To es būtu pastāstījis
saviem bērniem un
mazbērniem,
ja man tādi būtu!**

© Vilnis Zirdziņš 1988
© Eraksti 2004
ISBN 9984-771-09-1
69 lpp./ ~ 0,34 MB

Tā kā es liktenīgas sagādīšanās dēļ 1941. g. 14. jūnijā iekļuvi to Latvijas iedzīvotāju pulkā, kas tika ieogrūsti Krievzemes, Staļina ļaunuma impērijas ļaundaru nagos, to daudzo savu līdzcilvēku dēļ, kas nespēja pārciest tās necilvēcīgās grūtības, lai izdzīvotu, mans pienākums pastāstīt par mūsu izsūtījuma gadiem Vasjuganas nāves purvos. Gribu izteikt savas pārdomas par to vēsturisko posmu Latvijā, kura aculiecinieks es esmu.

Man bija tā laime piedzimt, bērniņu, jaunību dzīvot brīvā, neatkarīgā Latvijā, vienīgā latviešu tautas vēsturē.

Tēvs Atis-Otto Zirdziņš Sīmaņa dēls dzimis Beļavas pag. 1882. g. 21. aprīlī. Viņa tēvs Sīmanis Svemps, Vecbarānu māju saimnieks, kura mājās viņa māte kalpojusi par meitu. Pēc bērna piedzimšanas mātei darbs bija jāmeklē citur. Tā manam tēvam bērībā bija jāpārdzīvo visas grūtības, kas tais laikos bija parastas ārlaulībā dzimušam bērnam.

Sešu gadu vecumā bija jāsāk ganīt saimnieka cūkas, tad govju gana gaitas. Trīsziemu pagastskola bija visa viņa izglītība, iz-ejot dzīvē. Skolā bija mācījies labi, un skolotājs, vērojot, ka zēns labi zīmējis, ņemot vērā sīko augumu, kas nederējis lauk-strādniekam, ieteicis mātei sūtīt Ati uz Rīgu mācīties par mālderī, jo tajā pagastā daudzi vasarās brauca uz Rīgu strādāt krā-sotāja darbu.

Tā 1896. gada pavasarī saimnieks, vezdams uz Rīgu pārdot linus, paņēmis puiku sev līdzī. Dzirnavielas iebraucamās vietās, kur staļļaugšās bija izbūvēti kambari ar lažām, mitinājās Beļavas pag.mālderī. Tur apmetās arī 14-gadīgais Atis. Pagasta ļaudis palīdzējuši iekārtoties par mālderpuiku. Divpadsmit stundu garais

darbalaiks visādos palīgdarbos bija grūts un slikti apmaksāts. Tomēr trīs gadu laikā bija apguvis visus krāsotāja darbus un sācis strādāt daiļkrāsotāja darbus pie sienu un griestu dekoratīviem darbiem. Vairāk pelnot, sameklējis gultas vietu kādā dzīvoklī, vienā istabā ar ģimnāzistu, kas viņam devis mācību grāmatas un izskaidrojis mācību priekšmetus.

Tolaik bijis iespējams eksterni nolikt mājskolotāja eksāmenus un tēvs sācis tiem gatavoties, bet darba apstākļu dēļ tas nav izdevies, tomēr pa šiem gadiem iegūts bija daudz. Bija radusies interese par literatūru un dzeju. Vienu otru dzejolīti iesniedzis publicēšanai, pat nelielu dzejoļu krājumiņu izdevis ar pseidonīmu Omegars. Pēc 1905. gada revolūcijas Rīgā bija grūtības ar darbu un nepilnus divus gadus nostrādājis kādā muižā Vitebskas tuvumā, kur restaurējis muižas īpašnieka vectēva, no Parīzes pēc Napoleona sakāves atvestās teātra dekorācijas, domātas muižas teātrim. Pēc tam turpinājis strādāt atkal Rīgā, brīvā laikā apmeklējot J. Jaunsudrabiņa organizēto mākslas studiju.

1913.gadā apprecējies ar manu māti Irmu Jāņa m. Pētersoni, dz. 1892.g. 1.dec. Rīgā, četru bērnu ģimenē. Viņas tēvs, krievu-turku kara dalībnieks, invalīds pensionārs, strādājis Fēniksa fabrikā kā galdnieks, māte māj-saimniece. Pēc pamatskolas māte trīs gadus apmeklējusi sieviešu izglītības kursus, mācījusies šūt. Īsi pirms kara no Beļavas uz Rīgu pārbraukusi tēva māte. Sākoties karam, kurā vājās veselības dēļ tēvs armijā netika iesaukts, evakuējās ar ģimeni uz Latgales Balvu miestu, kur abi atrada darbu bēgļu palīdzības punktā. Tur 1916.g. piedzima māsa Rasma, 1917.g. - brālis Jānis. Tanī pašā laikā dizentērijas epidēmijas laikā nomi-

ra tēva māte. 1919.g. kopā ar citiem bēgļiem atgriezās Rīgā, kur dzīve bija atkal jāsāk no jauna. Pēc kara Rīgā krāsotāju darba tikpat kā nebija, un tēvs atrada darbu kā iekasētājs uz Daugavas tilta, brīvā laikā sameklējot šādus tādus krāsotāja darbus. 1920. gadā 16. augustā piedzimu es. Piedzimu Nāvessalā, mana vectēva māšas "Laicenieku" mājās, vācu štāba blindāžā, kas atradās nopostīto māju ābeļdārzā. Uz turieni no Rīgas pa vasaru bija aizbraukusi mana māte ar bērniem, jo tur bija govys, tātad piens. Kādus gadus tēvs atkal sāka strādāt kā krāsotājs.

Labi pārzinādams arodu, gribēdams iegūt patstāvību, ar 1925. gadu sāka uzņemt darbus patstāvīgi, paliekot, kā toreiz sauca, par meistaru. Garas stundas strādājot, šablonus griežot, ornamentus zīmējot, materiālus un instrumentus gādājot, saprātīgi darbu organizējot, izdevās pasākumu paplašināt un uzņemt lielākus darbus. Lai uzņemtos lielākus valsts darbus, saņemot darbu, bija jāiemaksā drošības nauda. Bija vajadzīgs nekustams īpašums, uz kura varētu no bankas aizņemt naudu.

1926. gadā tēvs nopirka puspūrvietas lielu gruntsgabalu Ogrē. Pēc dziesmu svētkiem Rīgā, Esplanādē, dziesmu svētku estrādī nojaucot, izdevās lēti nopirkt kokmateriālus, kurus no preču stacijas uz atklātas platformas pa dzelzceļu nogādāja Ogrē, kur dzelzceļa malā bija apbūves gabals, un tur izkrāva. Pa rudeni un ziemu vecais tēvs, kas prata visus būvdarbus, uzcēla nelielu mājiņu, vasarnīcu. Nu bija nekustamais īpašums ieķīlāšanai bankā, varēja uzņemt lielākus valsts darbus. Peļņu galvenokārt deva materiāli, krāsas, instrumenti, kas būvdarbu tāmēs bija mazumtirdzniecības cenās, kurus iegādājoties vairumā, ienākumos pa-

lika tirgotāju peļņa. Uz krāsotāju algām diez vai bija peļņa, jo stundu apmaksā bija ieviesta kvalitātes dēļ un to noteica amatnieka kvalifikācija. Krāsotāju algas bija 0,60-1,20 lati stundā. Algas izmaksāja nedēļas beigās. Atceros, ka jau no trešdienas sākās naudas meklēšana algu izmaksām, kas nebija viegli, jo nauda bija ieguldīta iestrādātos darbos un materiālos, kā arī par padarītiem darbiem ne vienmēr uzreiz varēja saņemt samaksu. Kvalificēts krāsotājs dienā pelnīja 8-10 latus. Vēl krāsotāji vakaros piepeļnījās, paši sarunādami remontdarbus ar no meistara atlicinātām krāsām. Tā ne viens vien tika pats pie nekustamā īpašuma. Trīsdesmito gadu beigās tēva pasākums tika pielīdzināts mazajiem uzņēmumiem. Tika pieņemts grāmatvedis, vēlāk uzmērītājs tehniķis, lai gan lielāko vadīšanas darbu bija jādara tēvam pašam, ko mūsdienā apstākļos darītu vismaz desmit cilvēku liels kantoris. Aktīvi līdzdarbojās arī māte, lai gan uz viņas pleciem bija arī mājas darbi, neskatoties, ka mājās bija pašapkalpošanās. Mūsu, bērnu pienākums bija mācīties. Māsa pēc ģimnāzijas mācījās Mākslas akadēmijā, brālis - Latvijas Universitātes arhitektūras fakultātē, kur pēc ģimnāzijas beigšanas iestājos arī es. Trīsdesmito gadu sākumā Ogrē uzbūvēja otru, lielāku māju, jo mazā bija palikusi mums par mazu.

Rīgā, Vāgnera dārza rajonā dārzniecības mantinieki 30. gadā sāka pārdot apbūves gabalus, bet tur viens būvuzņēmējs neveiksmīgi, uz neatbilstošiem pamatiem uzcēlis piecstāvu māju, tiekot līdz jumtam, plaisu dēļ māju dabūja nojaukt. Gruntsgabalu cenas nokrita uz pusi. Paziņas tēvam ieteica gruntsgabalu iegādāties, jo bija gaidāma to cenu celšanās. Tā arī bija, un nu varēja domāt par mā-

jas celtniecību. Tajos gados bankām bija izdevīgi dot aizdevumus māju celtniecībai, jo maksātnespējas gadījumā ēku pārņēma banka. Aizdevumu sāka dot, ja bija ielikti pamati un stāvs uzcelts līdz otram stāvam, tad tālāk līdz jumtam, tad līdz pilnai gatavībai.

1937.gada rudenī māja ar 15 dzīvokļiem bija gatava, un mēs tur pārgājām dzīvot. Mājas īres naudas gan sedza tikai aizņēmuma procentus, bet parāds bija jādzēš no citiem ienākumiem. 1938. gadā tēvs uzņēmās izpildīt krāsošanas darbus Finanšu ministrijas jaunceltnē Vecrīgā. Darbs izrādījās izdevīgs, bet prasīja lielu organizatorisku piepūli. Bija tēvam doma pēc šā darba sašaurināt uzņēmumu, bet tas nozīmēja atlaist savus ilggadējos amatniekus; ko tas nozīmēja, viņš pats bija pārdzīvojis. Jaunceltnes otrā kārtā turpinājās līdz 1941.gadam. 1940.gadā, krieviem iebrūkot, uzņēmumu, māju, Ogres māju, kā arī visu naudu bankā nacionalizēja. Nacionalizāciju tēvs uzņēma mierīgi, pat ar atvieglojumu. Ilggadējā pārslodze bija prasījusi daudz spēka un veselības, un, nebūdam pietiekoši tālredzīgs, nebija pratis savlaicīgi nodrošināties ar personīgiem naudas vai citu vērtību uzkrājumiem ģimenes vajadzībām, jo visi ienākumi tika ielikti mājas celtniecībā, kurai vajadzēja nodrošināt vecumdienas.

Jaunā vara, gribēdama vēl ko izspiest, sāka vēlreiz pieprasīt ienākuma nodokli par nacionalizēto īpašumu par 1940.gadu, 1939.gadu un 1938.gadu. Protams, vecāki kaut kā spēja apmaksāt tikai pirmo nodokļa listi. 1941.gadā tika aprakstīta iedzīve.

1941.gada 13.jūnija rīts. Man eksāmenu laiks, rīt eksāmens tēlotājā ģeometrijā. Abi ar studiju biedru Arvīdu, kuru ziemā

uzaicināju dzīvot pie mums, ar mani vienā istabā, pārskatījām lekcijas un rasējumus. No mūsu ģimenes pieciem mājās bijām palikuši trīs. Māsa Rasma marta mēnesī bija aizbraukusi līdzī vīram, ar pēdējiem repatriantiem uz Vāciju. Jānis kara dienestā Litenē. Tēvs, kas pēc uzņēmuma nacionalizācijas turpināja strādāt Rīgas pils. celtniecības tresta 9. būvkanonrī par krāsošanas darbu vadītāju, bija darbā. Māte bija aizgājusi kārtot kaut kādas darīšanas. Ap pulksten 11 dzirdu, māte ver durvis. Pagājis pretī, skatos- mamma raud, rokā vēstule ar melnu apmali. Attaisām vēstuli, lasām, ka 25. maijā Rasma mirusi. Pēc dzemdībām atsācies tikko apārstētais vidusauss iekaisums, kas pārgājis meningītā, un lai gan darīts viss iespējamais, nāvi novērst nav izdevies. Mēģinu vēl mācīties, bet nevaru vairs koncentrēties.

Atmiņā nāk pēdējie gadi, kad visi bijām kopā. 1939. gada notikumi. Man tā vasara bija nelaimīga. 25. jūnijā satiksmes nelaimē laužu kāju. Lūzums bija atklāts un ļoti komplikēts. Pusotra mēneša nogulēju slimnīcā, tad trīs mēneši ar ieģipsētu kāju. Viss beidzās laimīgi, un decembrī atsāku atkal basketbola treniņus. Slimnīcā, regulāri lasot laikrakstus, biju sācis interesēties par notikumiem pasaulē. Rudenī bija sācies karš. Oktobrī sākās Baltijas vāciešu aizbraukšana uz Vāciju. Latviešos tas izsauca sajūsmu, jo vāciešus, tāpat arī krievus mēs uzskatījām par mūsu zemes iekarotājiem un tautas paverdzinātājiem. 23. augustā bija noslēgts Molotova-Ribentropa pakts. Oktobrī Baltijas valstīs izvietoja krievu kara bāzes. Sākās krievu-somu karš. Aizbraucēji vācieši, starp kuriem ne mazums bija mums pazīstami, stāstīja, ka viņiem teikts, ka Baltijā

ienākšot bolševiki un ka viņi, vācieši, negribot tikt aizdzīti uz Sibīriju. Eiropas rietumos karoja. Mēs dzīvojām vēl miera dzīvi un mums, jaunajiem, karš likās kā kaut kas tāls, mūs neskarošs. Dzirdējām, ka pie Daugavpils parādījušies bēgļi no Polijas. Valdības galva kādā sanāksmē-vakarēšanā bija izteicis domu, ka ģimenēs būtu jāpadomā par apģērbu, apavu un pārtikas sagādāšanu grūtākam laikam. Laikrakstos parādījās ziņas par pastiprinātu pretvalstisku elementu aktivizēšanos. Pēc uzvārdiem tie vairāk bija no minoritātēm. Man gāja ģimnāzijas pēdējais gads, bija nopietni jāmācās, lai gan apmeklēju basketbola treniņus un no jaunā, 1940.gada sāku atkal piedalīties čempionāta spēlēs. Tā kā pēdējā klasē skolā zīmēšana bija aizstāta ar mākslas vēsturi, ko interesanti pasniedza mākslinieks Kalmīte, tad ziemu divas reizes nedēļā apmeklēju zīmēšanas sagatavošanas kursus augstskolai pie arhitekta-mākslinieka Kramerova, jo gribēju studēt arhitektūru. Rasmiņa rudenī, 1939.g. apprecējās, turpinot mācības Mākslas akadēmijā. Viņas vīrs Haralds studēja inženiermehānikas fakultātē Universitātē, pēdējā kursā. Jānis dienēja Alūksnē un gaidīja 19 mēnešu ilgā karadienesta beigas. Sākās pavasaris, un man tuvojās gala eksāmeni ģimnāzijā. Togad eksāmenos bija jaunievedums- beidzēji, kas gāja uz augstskolu, reizē ar vidusskolas gala eksāmeniem lika turpat skolā daļu iestājek sāmenu augstskolai. Konkurseksāmeni augstskolai gan tik organizēti atsevišķi. Eksāmenus noliku, konkursu izturēju. 16. jūnijā saņēmu diplomu par ģimnāzijas beigšanu.

17.jūnijs. No rīta radio ziņoja, ka sarkanarmijas tanki pārgājuši robežu. Kopā ar skolasbiedriem ap plkst.12 gājām uz centru.Krievu

Krievu tanki jau bija ieņēmuši stratēģiskos punktus. Pie radio, pasta, telegrāfa, pie dzelzceļa stacijas, pie Daugavas tiltiem. Kad mēs tur bijām, ļaužu pulcēšanos pie tankiem neredzēju, arī policiju ne. Pie tankiem tankisti garāmgājējus nelaida. Pie stacijas gan redzēju, ka kāda žīdu tautības sieviete uzlika uz tanka ziedus un torti, kuru tankists gan tūdaļ ar šautenes štiku nogrūda nost. Ejot pa Kaļķu ielu uz Daugavmalu, pretī vaļējā mašīnā brauca Ulmanis adjutanta pavadībā, ļaudis māja viņam sveicienus. Atgriežoties mājās, radio pārraidīja tautasdziesmas, kā likās, vairāk skumjās bāru dziesmas, pa brīžam- ziņas. Runāja Ulmanis, aicinot visus saglabāt mieru, turpināt darbu un visiem palikt savās vietās, tāpat kā viņš paliekot savā vietā.

Pēcpusdienā, tanku iedrošināti, no Maskavas priekšpilsētas esot pie stacijas rīkotas nekārtības, uzbrūkot policistiem. Otrā dienā esot atkal notikušas ielu nekārtības, un sarkanarmijas pārstāvji pieprasījuši Ulmanim ievest kārtību pilsētā. Nākošā dienā uz ielām policijas un aizsargu posteņi to nodrošināja, bija klusi un mierīgi. Tad atkal tika likts aizsargus un policistus no ielām novākt, un tālāk dzīvi pilsētā kārtoja okupācijas orgāni ar viņu organizētiem aktīvistiem, piepalīdzot sarkanarmijas specdaļām. Tā pie Centrālcietuma, izlaižot par pretvalstisku darbību apcietinātos, tur ieradās tanki.

Rietumos hitleriskā armija, izvēršot zibenskaru, okupēja rietumzemes. Bija skaidrs, ka rietumvalstis Austrumeiropas tautu likteņos nekādu līdzdalību vairs nevar ņemt, tos kārtos pēc noslēgtā līguma fašistiskā Vācija un Pad. Krievija. Tika sastādītas vajadzīgās valdības, un ar steigu Baltijas valstis ti-

ka uzņemtas Pad.Savienībā. Sākās ekonomijas pārkārtošana pēc Krievzemes parauga. Visaptveroša nacionalizācija. Laukos labi nostādītām saimniecībām, kas galvenokārt gaļu un sviestu ražoja eksportam, atsavināja zemi bezzemniekiem, izjaucot saimniecību racionālu ražošanu.

Vasaru vienu obligāto mēnesi nostrādāju laukos, kas bija paredzēts kā skolniekiem, tā studentiem. Pēc tam sāku strādāt par krāsotāju Vecrīgā, Finanšu ministrijas jaunceltnē. Tur nostrādāju līdz mācību sākumam augstskolā, kur mācības no priekšmetu sistēmas bija pārkārtotas uz kursu sistēmu. Dažiem atcēla mācību maksu, lai gan vairākumam bija jāmaksā. Arī mācību programma bija pārkārtota pēc Pad.Savienības parauga.

Vāciešu repatriēšanās vēl turpinājās līdz 1941. gada martam. Brauca arī latviešu ģimenes, jo pirmais, vāciešu teiktais bija piepildījies. Sākās cilvēku apcietināšanas bez tiesas, bez izmekšanas, cilvēki vienkārši pazuda, gan jauni, gan veci. Rasmiņa, lai gan ļoti negribot, tomēr piekrita sekot vīram, izbraukt uz Vāciju. Viņi aizbrauca 1941. gada martā no Torņakalna stacijas, no kurienes pēc dažiem mēnešiem cilvēkus ešelonos aizveda uz Sibīriju.

Tēvs pēc uzņēmuma un īpašuma nacionalizēšanas turpināja strādāt kā darba vadītājs savos paša aizsāktajos darbos, attiecības ar strādniekiem bija labas. Tikai grūti viņam bija redzēt, ka pārejot uz gabaldarbu, darba kvalitāte sāka pazemināties. Par savu pašreizējo darbu viņš izteicās, ka nekad savā mūžā nav varējis, nostrādājot astoņas stundas, justies tik brīvi. Tagad divu kantoristu vietā viņa uzņēmumā bija kantoris ar desmitiem cilvēku.

Krievu karaspēks bija pārpludinājis Latviju, bija jūtams, ka

kaut kas gatavojās, jo Latvijas okupācijai tik daudz karaspēka nebija vajadzīgs. Jānis no Cēsīm bija pārvietots uz Liteni.

xxx

13.jūnija diena gāja uz vakara pusi. Tēvs, pārnācis no darba,uzziņājis par Rasmiņu, nevarēja vien nomierināties. Kā tēvu,tā māti mocīja doma,ka vajadzējis tomēr Rasmiņu atturēt no braukšanas uz Vāciju,kaut arī viņai būtu jāšķiras no vīra. Līdz vēlam vakaram sēdējām un pārdomājām notikušo.

Nezinu, cik ilgi biju gulējis, kad pamodos no zvana pie durvīm.Tēvam atverot durvis, priekšnamā dzirdēju tur sanākam cilvēkus. Pēc brīža pavērās manas istabas durvis,un tur stāvēja vairāki stāvi.Kāds iededza gaismu,un redzu, ka uz mani pavērsta pistole un šautene ar durkli, aiz viņiem jauns cilvēks privātā. Man un Arvidam lika ģērbties, pa to laiku pārmeklējot atvilksnes un skapi.Dzirdēju, ka blakus istabā,pie vecākiem arī rosās cilvēki. Ne mani,ne vecākus no istabas ārā nelaida, vienīgi tēvu palaida uz tualeti,atstājot durvis vaļā. Sētniece, kas bija līdz ar viņiem,kaut kur bija atradusi maisu, to iemeta manā istabā. Arvidu aizveda uz virtuvi. Jaunais cilvēks, latvietis, likās,jutās ļoti neērti,sāka no skapja bāzt maisā, ko tur redzēja. Sienas skapi, kur pa vasaru bija noliktas ziemas drēbes, vaļā netaisīja. Tā kā māti uz virtuvi nelaida, tad sētniece,gribēdama palīdzēt, nezinādama,kur mūs ved,bija dvielī ietinusi rupjmaizes klaipu un nazi. Varbūt nedaudz vairāk nekā pēc pusstundas mūs jau steidzināja iet ārā.Katram no mums rokā bija pa nesamam. Uz ielas pie mūsu mājas Zaubes ielā 6 stāvēja smagā mašīna, kurā jau sēdēja mūsu dzīvokļa kaimiņi Urdēvici,vīrs un

sieva, un divas ģimenes no kaimiņmājas. Mašīnas stūrī pie kabīnes sēdēja sarkanarmietis ar šauteni. Mūs veda pa Valdemāra ielu līdz Raiņa bulvārim, tad pagriezāmies uz Stacijas pusi, gar staciju uz Maskavas ielu. Varēja domāt, ka uz Centrālcietumu mūs neved. Neaizbraucot līdz Šķirotavai, mašīna pagriezās uz tiltu, kas veda pāri sliedēm ar nobrauktuvi sāņus uz preču perona. Tur perona abās pusēs stāvēja divi gari, sarkani preču vagonu sastāvi. Izkāpjot no mašīnas, ģimenes galvas atšķīra ešelonā pa labi, ģimenes locekļus pa kreisi. Gribēju iet tēvam līdzī, bet mani aizdzina atpakaļ pie mātes. Mūs aizveda līdz piektajam vai sestajam vagonam no ešelona tuvākā gala, liekas, 78. vagonam. Mašīnas pa peronu brauca šurp un turp, izlaizdamas atvestos, braucot pēc nākamjiem. Varēja būt ap puspieciem no rīta. Vagonā, kur mums lika iekāpt, cilvēki jau bija priekšā. Vagona galos bija divstāvu nāras, uz katras varēja novietoties 7-8 cilvēki. Pretējās durvīs bija slīpi ielaista truba, sasista no četriem dēļiem, domāta tualetei. Abi ar māti novietojāmies labajā pusē uz apakšējā plaukta. Pretējā pusē bija trīs žīdu ģimenes. Viena māte tur raudāja, ka viņas abi zēni, dvīņi aizbraukuši uz Saldu pie radiem un nav kopā ar viņu un meitu. Vēlāk pēcpusdienā zēnus atveda, un līdz ar viņiem radi bija sagādājuši vairākus lielus koferus, kas vēlāk ģimenei nodrošināja izdzīvošanu. Pa pusatvērtām durvīm, gar kurām staigāja sargi, varējām redzēt, ka rīta burzma ap pusdienlaiku pierima, pēcpusdienā tik pa retam kāda mašīna pabrauca garām. Tātad, ešeloni bija jau pilni. Pagāja diena, pienāca vakars. Satraukumā nemaz neapjautām, ka neesam ne ēduši, ne dzēruši. Uz mūsu plaukta bija novietojusies māte ar trīs

bērniem. Tiem gan līdzī bija kaut kas no ēdamā, bet nebija, ko dzert.

Pēc divpadsmitiem naktī vilciens sāka kustēties. Ap sešiem no rīta bijām Daugavpilī. Tā kā es no jauniešiem biju vecākais, tad mani nozīmēja par ūdens, vēlāk arī ēdiena nesēju, līdzņemot vienu jaunāku. Izdalīja maizi. Mazajiem bērniem izdevās izprasīt pudeli piena, tas arī bija pēdējais piens brauciena laikā. Braucām tālāk. Durvis braukšanas laikā bija cieši aiztaisītas. Pa mazajiem, aizrestotajiem lodziņiem, kas bija pa vienam katrā vagona pusē, zēni vēroja, kur esam. Pārbraucot robežu, visi sākām dziedāt "Nu ardievu, Vidzemīte". Vēlāk uzzinājām, ka gandrīz visos vagonos ir dziedāts. Mana māte ierosināja ar palāgiem aizsegt tualetes trubu. Māte un viena židiete sameklēja divus palagus un es, aizāķējot aiz griestu naglām, tos nostiprināju. Pēc visa pārdzīvotā gandrīz visiem bija grūtības ar vēdera izeju, un vispār, uz trubas grūti bija kaut ko izdarīt. Vagonā valdīja draudzīgas attiecības. Izrādījās, ka steigā izdzītiem, cilvēkiem nebija ne trauku, ne krūzīšu. Žīdu ģimenēm bija līdzī konservi, tad arī tukšās kārbas izmantojām gan ēšanai, gan dzeršanai. Manā maisā bija ielikusies līdzī tūristu, armijas tipa pudele, tur es, tālāk braucot, bērniem centos saglabāt ūdeni. Vagonam bija iedoti divi spaiņi ūdenim, kurus vēlāk izmantoja putras un zupas nešanai. Tālāk braucot, naktīs vilciens apstājās stacijās, kur no katra vagona bija jāiet atnest putru un zupu, kas tūlīt bija jānoēd, lai nekavējoties spaiņos varētu atnest nākošai dienai ūdeni. Samiegojušies bērni un pusaudži, kas bija mums puse no vagona sastāva, nekādi nespēja negaršīgo ēdienu ieēst. Nereti, lai tiktu

pie ūdens, neesot traukiem, kur ēdienu ieliet, nācās to izliet trūbā. Pēdējās nedēļās gan tas notika reti. Pēc kādām dienām mums atstāja pavertu nelielu durvju spraugu. Tad varējām pavērot zemi, pa kuru mūs veda. Mūs pārsteidza pelēkā krāsa, kas bija visur. Pelēkas ēkas, pelēki apģērbi, likās, pat cilvēki pelēki. Ievērojām tādu savādu, stripainu apģērba gabalu bez krāgas. Vēlāk ilgus gadus ilgojāmies tikt pie šī krievu tautas apģērba, fufaikas. Garāmbraucot stacijām, meklējot stacijas nosaukumu, nereti par to noturējām uzrakstu "kipetok".

22.jūnijā bijām novietoti Kirovas stacijā uz ceturtnā ceļa, kad dzirdējām, ka sācies karš. Mūsu brauciens uz austrumiem tagad bieži kavējās kara ešelonu dēļ. Nereti pusi dienas nācās karstā saulē, iedzītiem blakus ceļos, mocīties slāpēs sakarsētajos vagonos. Naktī, ejot pēc ēdiena un ūdens, dzirdējām, ka vagonos esot saslimšanas un nāves gadījumi. Mirušos atstāja stacijās, tuviniekiem braucot tālāk. Mūs veda pa Urālu kalnu ziemeļu ceļu. Pa durvju šķirbu redzējām kalnus, aizas, kalnu upes. Pēc Urāliem sākās vienmuļas stepes, labības lauki. Braucām jau trešo nedēļu. Klīda ziņas, ka vedīšot līdz Jaunsibīrijas pilsētai. Tā izrādījās Novosibirska. Pa dzelzceļa uzbērumu, kuram abās pusēs bija dzeloņdrāšu žogi un skraidelēja suņi, mūsu ešelonu, šurpu turpu bīdot uz leju, apstādināja pie Obas upes krasta. Mums izkāpjot, ievērojām, ka tukšajos vagonos, viens otru grūstot, salēca ostas "gruščiki", savācot tur atstātos maizes gabalus. Tie, kuriem no mājas bija laimējies paņemt līdzī ēdamo, sāļo zaldātu ķieģelmaizi nebija noēduši un atstājuši vagonos. Mēs abi ar māti savu nenoēsto maizes devu apkaltējām un paņēmām līdzī. Tagad visiem kļuva skaidrs, ko šajā zemē nozīmē mai-

ze. Daļu no ešelona sadzina pie pietātnes stāvošā pasažieru kuģa kravas un apakšējā klāja III-IV klases pasažieru telpās, gan izvietojot ejās un ogļu telpās. Uz augšējā klāja mūs nelaida, tur bija I un II klases kajītes. Otro ešelona daļu, kā vēlāk uzzinājām, sadzina uz lielas koka baržas. Pēc divām dienām mēs baržu panācām, un pietātnē mūsu kuģis pietājās tai blakus. Abi ar māti, mums par lielu prieku, tur ieraudzījām tēvu. Izrādījās, ka neizprotamu apstākļu dēļ Šķirotavā pusvagonš tēvu no labās puses ešelona bija pārvietoti uz kreisās puses ģimeņu ešelona vagonu. Rakstiski lūdzot, tēviem atļāva pārnākt pie ģimenēm. Tālāk braucot pa Obas upi uz leju, upei pazuda krasti, un braucām pa milzīgiem ūdens plašumiem, un mūs pārsteidza kuģa līkumošana pa tiem, šur tur tālumā bija saredzamas mežu tāles. Sākās atsevišķu cilvēku grupu izsēdināšana gan vienā, gan otrā Obas krastā.

Baržu vairs neredzējām. Vēlāk uzzinājām, ka no tās cilvēki, pa ceļam izsēdinot, aizbraukuši pa Vasjuganas upi uz augšu, dziļi purvos, kur tālajā rajonā izsēdināti pa sādžām. Ceturtajā dienā kuģis pietāja pie rajona centra Kargasokā un visus, kas bija kuģī palikuši, izsēdināja krastā.

Pārnākšnot mūs aizveda uz skolu. Otrā dienā mūs atkal sadzina uz baržas un veda pa Vasjuganas purvu upi uz augšu, un te nu izšķirās, kur nu katram būs turpmākā dzīves vieta. Liekas, ka izsēdināja pa vagonu sarakstiem. Atkal kuģītis, kas vilka baržu, līkumoja pa milzīgiem ūdens plašumiem, pietājoties pie applūdušām sādžām gan vienā, gan otrā krastā. Jo tālāk braucām, jo nabadzīgākas sādžiņas, mazākas mājiņas. Izsēdināja tā ap cilvēku 25, gan nedaudz vairāk, gan mazāk. Trešā dienā pienāca mūsu kārta. Tā kā

tā bija rajona priekšpēdējā sādža, tad mūs izsēdināja vairāk- 38 cilvēkus, 20 aizbrauca sādžu tālāk.

Kuģīša jeb, kā šeit tos sauca, kāķera troksnis ūdens plašumos tur tālu dzirdams, tādēļ baržai, pie krasta piestājot, sādžiņas ļaudis bija sapulcējies paliels pulciņš. Visi fufaikās, sievas līdz acīm lakatos ietinušās, vīri viens otrs ziemas cepurēs, bērni vecās, noskrandušās vecāku fufaikās līdz zemei, basām kājām, pavērtām mutēm noskatījās, kā mēs pilsētnieku vasaras apģērbos, sievietes pilsētas korpēs uz papēžiem, izkāpjām ar savām paunām dubļainajā, mālainajā krastā. Jau braucot ar baržu, mūs māca doma, ka mūs, pilsētas ļaudis, sirmgalvjus, sievietes un bērnus no citiem klimatiskiem apstākļiem, neapģērbtus, neapautus Sibīrijas ziemeļu purvos ieveduši, lai iznīcinātu. Kur mēs bijām ievesti? Bijām ievesti milzīgā, dabiskā koncentrācijas nometnē, kur dzeloņdrātis un sargtorņus aizstāja visapkārt simtiem kilometru plaši, neizbrienami purvi. Apdzīvotās vietas varēja izvietoties tikai šaurās upmales zemes strēmēlēs. Zemes ceļu starp sādžām, kas atradās upes gan vienā, gan otrā pusē, nebija. Uzplūdu laikā varēja pārvietoties tikai laivās. Ūdeņiem nokrītot, starp sādžām iestaigāja gar upmalām, purvmalām likumainas takas.

Izrādījās, ka 1941. gadā, mums atbraucot, Obas baseinā bija cilvēku atmiņā nebijuši lieli plūdi. Bija applūdušas mājas, piemājas sakņu dārzi, ganības un pļavas. Tādēļ kolhoza un liela daļa sādžinieku lopi bija nogādāti 200 km tālu uz Obas upes krastmalām, kur ūdeņi parasti nokrīt ātrāk. Šīs sādžas purvu upju krastos bija izveidojušās 1930. g., kad Altajā kolektīvizācijas laikā uz šejieni pa Obu ar baržām atveda un izsēdināja

krastā turīgos zemniekus. Mitinājušies krastmalā izraktās zemniecās un pāris gadus lielākā daļa apmiruši. Dzīvi palikušie piekrastes mežā un purvmalēs nolīduši mežu, iestrādājot nelielus laukus labībai un kartupeļiem. Nodibināts kolhozs "Rassvet". Zemienes pļavas, pa kurām liču loču tecēja Vasjuganas upes pieteka Nuroļkas upe, vietām bija 10-15 km platumā. Katru gadu pēc palu ūdeņiem sekoja jauns uzplūdums, kas applūdināja visas zemienes un no purviem iztekošās upītes un zemākos purvus. Mums atbraucot, sādža likās kā milzu ezera krastā. Gar krastu sādžā stiepās kartupeļu dārziņi ar puszemniecām un nelielām mājiņām, pie kurām galā bija kūtiņa vai slīpām kārtīm izveidota nojume lopiem. No ceļa kartupeļu dārziņus norobežoja kāršu žogs. Aiz ceļa sākās purvs, tādēļ sādža bija izstiepta garumā.

Mūs izsēdināja krastā pie kolhoza kantora, nelielā mājelē uz augstiem pamatiem. Vēl tam blakus bija veikaliņš, kura galā bija istaba bodnieci, un turpat arī četrklasīga skola ar divām nelielām klasītēm zemiem griestiem. Ieeja klasēs bija no paplata koridora, kur sādžinieki pulcējās sanāksmēs un šad tad rādīja pārvietojamo kino, izmantojot ar roku griežamu aparātu un dinamo ierīci gaismai.

Mūs pagaidām ievietoja skolā. Brauciens bija ildzis turpat četras nedēļas un bijām ļoti pārguruši. Gulējam uz grīdas, drēbes apakšā paklājuši. Iepriekšējā naktī uz baržas bijām pārdzīvojuši stipru ne gaisu ar lietus gāzēm. Slīpa dēļu nojume, kas pārsedza baržu, lietu laida cauri, un bijām salijuši gan paši, gan mūsu mantu saiņi, maisos un palagos iesieti. Otrā rītā bija saulains, un tad nu visi aiz skolas zālītē žāvēja salijušo mantu, pie reizes noskaidrojot, kas

katram steigā paņēmiem līdzī, jo, kā vēlāk pārrunās noskaidrojās, daudziem apģērbi bijuši nolikti dīvānos vai citās telpās, kur nav ļauts ieiēt. Kā vēlāk izrādījās, apģērbs un apavi, mūsu klimatiskajiem apstākļiem ar siltajām ziemām, šejienes apstākļos ātri izjuka un pārvērtās skrandās, un arī tos reti kuram bija izdevies paņemt līdzī. Sādžas veikaliņā plaukti bija tikpat kā tukši, ne apavu, ne apģērbu, ne katlu, trauku, bļodu, spaiņu, ne cirvju, ne zāgu, ne lāpstu. Bija plauktā pārdesmit puslitra stikla burciņās zirņu biezenis, bija dažas skolas grāmatas, zīmuli, pūders, pastmarkas, bet ne ziepju, ne vēstuļu papīra. Zirņu biezeni, galvenokārt burciņu dēļ, mēs tūlīt izpirkām, nopirkām vairākas grāmatas, zīmulus. Turpmāk mums katram pārdeva 400 g rupjmaizes pēc saraksta, par ko mūs sādžinieki apskauda, jo viņi pie maizes tika vienīgi sējas vai ražas novākšanas laikā, gada atskaitēs par darba dienu saņemot tikai pārdesmit gramus. Jau šurp braucot pa upi, mūs apstāja odu un knišļu bari, bet izkāpjot krastā, it īpaši aizvējā, odi acumirkli noklāja katru atklātu miesas daļu. Tādēļ arī vietējie staigāja cieši aizpogājušies, sievas ar lakatiem aizsegtām sejām, vīri cepurēs, seju aizklājuši pāri cepurēm ar degutu sazieztiem tīkliem. No mums, atbraukušiem, sevišķi grūti bija sievietēm, it īpaši gaišmatēm. Jau pēc pāris dienām sejas un rokas bija sarkani uztūkušas. Acīmredzot neviens, mūs šeit atvedot, nebija domājis, kur mēs dzīvosim, kur novietosimies. Sādžas centrālajā daļā vietējo mājas bija mazas, dzīvoja saspiesti. Vieninieces sievietes, solot maksāt, vienā otrā mājā pieņēma. Nelielajā mājiņā, ko kādreiz iemantoja bērnu silei, sagāja dzīvot kādi 10. Pārējiem ierādīja dzīves vietas 1,5-2,5 km no centra pamestās mājelēs, kuru iedzīvotāji bija apmiruši. Mēs, 8 cilvēki, apmetāmies tālākajā mājiņā, bijām četras ģi-

menes. Netālu no mums puszemnicā apmetās gados veci vīrs un sieva,, kuriem dēls bija atšķirts vīriešu ešelonā.

Vieta Ņuroļkas upes krastā, kur atradās mūsu mājiņa, bija tā kā pussala, ko veidoja maza upīte, ietekoša lielajā. Pussalā bija apm. divi hektāri liels labības lauks, kura malā mums blakus bija divas senāk celtas mājas ar četrslīpu jumtiem. Vienā dzīvoja mežsargs, otrā pusmājā - vecs, senas dzimtas ostjaks ar ģimeni, otrā mājas pusē - kolhoza aitugans, turīgs cilvēks.

Šī vieta saucās Permjanka un kādreiz bijusi vietējo iedzīvotāju-ostjaku centrs, bet, izvietojot šeit izsūtītos altajiešus, ostjaki aizgājuši tālāk pa upi uz augšu.

Katru dienu bija jāiet izpirkt maizi, jo to cepa kāda sādžiniece savas mājās krāsni un vairākām dienām nevarēja piecept. Mēs, jaunākie gados, krieviski nepratām un sazināties pirmajā laikā varējām tikai ar vecāko ļaužu palīdzību, kas valodu prata jau no cara laikiem. Tēvs jau pirmajās dienās pie sādžas kalēja bija sarunājis cirvi. Tas izrādījās pretimnākošs cilvēks un par nelielu samaksu to izkala no veca cirvja, ieliekot arī kātā. Uz zāģi nebija, ko cerēt, jo vīļu trūkuma dēļ tos nevienam nedeva. Mājiņā, ko sākām apdzīvot, bija ar dēļu šķērssienu atdalīts ķēķis ar krievu krāsni, otrā telpā ķieģeļu četrkantīga krāsns ar sildmūri. Bija četri logi, divi ar dēļiem aizsisti, vituvē divi logi. Logos bija stikli, tikai visi ieplīsuši. Guļamlāvām dēļu nebija, nācās izgatavot no kārtiņām, pārklājot sīkiem zariem un papardēm. Vēlāk no upmalā atrasta dēļa uztaisījām galdu, pāris soliņus. Aku šeit nebija, ūdeni ņēma no upes. Spaini un vārāmtrauku pagaidu lietošanā mums aizdeva kaimiņiene mežsardze. Vēlāk, augusta vidū tika pievesti un katrai ģimenei pārdoti pa čuguna vārāmpodam, spainim

un vienam pārim galošu. Rīgā atkārtotie papildnodokļi vecākus bija atstājuši bez naudas rezervēm un dzīvojam no tēva algas, kuru vajadzēja saņemt 14. jūnijā. Līdzīgi mums bija 125 rubļi., kas šodienas vērtībā bija 12,5 rubļi. Uz kuģa, ar mūsu vagona kaimiņienes Gendinas palīdzību mātei izdevās pārdot rokas pulksteni par 500 rubļi. No tiem 100 rubļi. iedevām maniem skolas biedriem Fetleriem, kuri abi bez naudas un mantām bija atdalīti no tēva un pārējās ģimenes. Viņus aizveda vēl tālāk purvos. Kad mēs, atbraucēji bijām pa mājām izvietojušies, darba spējīgos izsauca uz kantori, lai sūtītu darbā. Lika sagādāt nažus, būšot jāplēš kārklu mizas. Otrā rītā mūs, skaitā ap 15, aizveda kādu kilometru aiz sādžas, purvmalā. Brigadieris ar palielu dunci parādīja, kā to darīt. Pa to laiku sievietes, kas arī bija šai darbā nozīmētas, vasarīgi ģērbtas, bija tā odu sakostas, ka raudādamas skrēja uz sādžu atpakaļ. Tā vien likās, ka tas bija tīši organizēts. Mēs, vīrieši, mizas, kas kolhozam pēc plāna katru gadu bija jānodod patērētāju biedrībai, tomēr katrs ap 15 kg tikām sagatavojuši. Veikalā, kur mizas pieņēma, tās nosvēra un tūliņ nedaudz mums samaksāja. Tā kā kolhozā cita darba nebija, tad mēs, vīrieši, pāris nedēļas mizas plēsām un nodevām, nopelnīdami naudu maizes pirkšanai.

Mūs pārraudzīja komandants, kas atradās blakus sādžā, kur bija ciema padome un medpunkts. Divi reizes mēnesī komandants visus izsauca uz kolhoza kantori un noreģistrēja. Mums bija stingri aizliegts bez komandanta atļaujas atstāt sādžu. Kolhozam mēs tikām nodoti kā darbaspēks, bez kādiem pienākumiem pret mums no kolhoza puses.

Jūlija beigās lielie ūdeņi sāka kristies, un sāka parādīties palielo kārklu krūmu galotnes upes krastos, iezīmējot upes vietu ūdeņu plašumos. Pamazām upe iegāja krastos, atsedzot pļavas ar maziem

ezeriņiem un attekām. Upīte, kas veidoja mūsu pussalu, veidoja zemieni, kas iestiepās purvainajā taigā. Šīs upītes krastos, 5 km no sādžas bija kolhoza labības lauki ar baraku dzīvošanai sējas un ražas novākšanas laikā. Ceļš uz turieni gāja pa purva dumbrāju, kur vietām bija samesti koki, pa kuriem bija jāžonglē, lai tiktu pāri. Ejot uz veikalu, mums bija jāiet kādu kilometru pa mežu ar klajumu vidū, kur kolhozam bija kartupeļu lauks, tur bija arī mājiņa, kurā dzīvoja Vīgantū ģimene, trīs bērni un māte. Piecpadsmiņgadīgais Roberts gāja vīru darbos. Aiz meža sākās sādža. Veikals un kantoris atradās sādžas (no mūsu puses) pašā tālākajā galā. Ceļu šķērsoja no blakusesošā purva rāvaini strauti, veidojot dubļu dumbrāju, kuru pēc lietus grūti bija pāriet. Šis ceļš mums bija jāiet katru dienu pēc maizes.

Mežā sāka augt sēnes, kas papildināja mūsu ēdienkarti. No vietējiem šur tur varēja nopirkt pērngadējos kartupeļus, no kuriem vārīja skābenu zupu. Ar sēņu parādīšanos papildinājās ne tik vien mūsu ēdiens, bet sēnes pieņēma arī veikalā. Par parastām sēnēm maksāja 50 kap. kilogramā, par krimildēm (belij gruzdj) 1,50 rbļ. Vietējie ostjaki no bērza tāsīm taisīja uz muguras nesamas mugursomas. Tāsīs no bērziem vēl lobījās, un arī es tā-das izgatavoju mūsmājas sēnotājiem. Tāpat no tāsīm iztaisījām katram pa divi groziņiem. Mūsmājās bez mums trijiem vēl dzīvoja Mieziš k-dze ar dēlu Valdi (12 gadi), Urdēvici (vīrs ar sievu) un Kalniņa k-dze. No visiem spēka gados biju tikai es, un man nācās veikt grūtākos darbus, labs palīgs bija Valdis. Sēnes veikalam nodevām mēs un Mieziš k-dze ar Valdi. Jo, lai sēnes salasītu, bija jāizstaigā purvainākā taigā lieli gabali, pa kritušiem kokiem un ciņiem kāpelējot. Mežā gājām vairākkārt. Pievakarē mājās, pēc sēņu pārlasīšanas, nereti jau krēslā nesām tās uz 2,5 km attālo veikalu nodot. Tur tās

nosvēra, iebēra mucās, apkaisīja ar sāli un samaksāja par tām.

Man mežā patika un es gāju tālāk, meklēdams vērtīgākās sēnes. Vairums mūsējo sēņoju mežmalēs, jo vietējie baidīja, ka bijuši gadījumi, kad apmaldījušies un noslikuši purvos. Sausākās taigas vietās bez mūsu pusē zināmiem skuju kokiem auga ciedras un pihtas, smaržīgas, ar skaistām skujām. Par sēnēm sapelnītā nauda vēlāk mums palīdzēja izdzīvot ziemu.

Kolhoza ļoti sakarā ar lielajiem plūdiem bija aizdzīti uz Obas upes pļavām, kur tiem sagatavoja sienu pārziemošanai. Daļa kolhoznieku savas gotiņas bija atstājuši, arī mums kaimiņos; tur šad tad mums par 5 rubļ. puslitrā pārdeva pienu. Kolhoza kūtiņās bija arī nedaudz cūku, bet pie tām mūsējos neņēma. Vēlāk sapratām, ka tur strādājošie tika pie barībai paredzētiem kartupeļiem, vājpiena un miltiem. Jūlija beigās, augusta sākums bija silts, un sādžinieku dārzos kartupeļi auga labi. Tas deva cerību arī mums, jo bija cerības tos mums nopirkt un izdzīvot ziemu. Lamps un petrolejas veikalā nebija, tādēļ vakaros krievu krāsns priekšā dedzinājām sveķainu malciņu gaismai.

Blakus krāsniņai no māliem uzblīvētajām plītiņām, to pārsedzot ar šur tur atrastiem dzelzs gabaliem, dūmus novadot dūmenī. Tagad visi varējām salikt vārāmos traukus. Mājai blakus bija maza kūtiņa. Aiz kūtiņas, slīpi noliekot kārtis, izveidojām tualeti. Sākās labības novākšanas darbi, un arī mūs tur sāka nodarbināt. Labību pļāva ar pļaujmašīnu, lauku stūrus ar sirpjēm. Kūlišu siešanai pielika arī mūsu sievietes. Vīriešus sūtīja celmus lauzt, līdz labības kulšanai. Ražas bija zemas, jo labība cieta no agrām pavasara un rudens salnām, bez tam zeme nemēslota nedeķa ražu. Strādājām tur līdz sniegam, līdz labība bija izkulta, izvētīta, izvesta līdz upei un nodota valstij. Labības nodošanas plānu kolhozs jau vairākus gadus neizpildīja, jo labību vajadzēja nodot arī no lau-

kiem, ko pēc plāna kolhozniekiem vajadzēja iekopt līdumos un kuru nebija. Gada beigās kolhozam bija palikuši nedaudz izbrāķētu graudu, kuru vienu daļu izdalīja uz darba dienām. Mums par trijiem bija sastrādātas nedaudz vairāk par simts darba dienām un gada beigās, lai par tām saņemtu 10 kg rudzu graudu, vajadzēja samaksāt 100 rubļus. par ražas novākšanas laikā kopgaldā noēsto, bez aizdara vārīto cūku kartupeļu zupu, ko man deva kulšanas laikā pa divām bļodiņām kā divu normu izpildītājam.

Rudenī uz centru no mūsmājām aizgāja Urdevici un Kalniņa, jo nespēja tik tālu izstaigāt pēc maizītes. Viņu vietā atnāca Grašiņa k-dze ar diviem maziem bērniem, vēlāk maksāt nespējas dēļ no centra pie mums atnāca Herberts Krieviņš ar sievu. Visu rudeni bijām vilkuši no upes krasta meža kurināmo, bet, aukstumam sākoties, to drīz nodedzinājām. Zirgu kolhozs mums nedeva. Iztaisījām ragaviņas un kopā ar Valdi braucām mežā cirst bērzus, jo tie ar sausu iekuru dega arī zaļi. Man ielikušies līdzī bija arī vecie slēpju zābaki, bet tie lielākā salā saldēja kājas. Valdim kājās bija mātes botes, ar māti uz maiņām. Ziemas apģērbi nebija, ja neskaita rudens mēteļus ar vienu vatelīna kārtu. Tāpat nebija cepures. Man bija slēpošanas cepure, tēvam - platmale un žokene. Valdim - skolnieku cepure. Sievietēm reti kādai bija līdzī silti vilnas lakati. Rudenī, kad kolhozniekiem bija nodokļu maksāšanas laiks, mums, jaunajam kontingentam, kā mūs oficiāli sauca, piedāvāja pirkt kartupeļus. Visi saprata, ka kartupeļi būs vienīgais, kas mums nodrošinās iedzīvošanu. Sādzā no apmēram 30 mājās dzīvojošām ģimenēm tikai nedaudzām izauga lieki kartupeļi, tādēļ tikai nodokļi tos spieda pārdot. Arī mūsmājas ļaudis nopirka kartupeļus. Mēs 20 spaiņus, tas varēja būt trīsarpus maisu. Kartupeļiem katrā mājā pagrīdē bija bedre. Tāda bi-

ja arī mūsmājā, un tur katrai ģimenei apcirknīti sabērām savus kartupeļus. Par sēnēm sapelnītā nauda bija lieti noderējusi. Ziemā iedzīvotājiem vēl uzlika kara nodokli. Arī mūsējos izsauca uz kantori, lai maksānot. Teicām, lai atskaita kolhoza darbos nopelnīto. Lai nu gan visādi pūlējāmies, ēdienu gatavojot, ievērot taupību, kartupeļu mizas norīvējot uz rīves un ar tām ietumējot zupas, kartupeļu pietika tikai līdz februārim. Ziemas vidū veikalā izbeidzās sāls. Zupas sālišanai veikalā varējām nopirkt tikai mūsu pašu lasītās sēnes, kas reizē arī biezināja zupas. Tā kā ēdamtrauku mums nebija, tos jau vasarā izgatavojām pēc ostjaku parauga no bērza tāss, stūrus salokot, malu nostiprinot ar kārķu mizu apšūtu klūgu. Iznāca četrstūrainis trauks. Arī veļas mazgāšanai izgatavojām no biezas tāss četrstūru bļodas. Kaimiņš, aitu gans rudenī mucās govij bija ieskābējis turnepšu, biešu, ārējo kāpostu un citu zaļumu lapas. Tos par 10 rbļ. spainī mēs pirkām. Taukvielu trūkums uzturā, liesās zupas radīja nepārtrauktu bada sajūtu, kas sevišķi mocīja naktīs. Lielie sali, pāri par -50° , kas nereti uznāca, prasīja daudz kurināmā. Abi ar Valdi, tikko sals mazinājās, centāmies sagādāt malkas rezerves. Dienā sagatavojām skalus vakara gaismai, lai nedaudz pagarinātu vakara stundas, saīsinot garo nakti. Vakari pagāja, daloties atmiņās.

Jau rudenī visi sāka slimot ar augoņiem, kas metās visās ķermeņa daļās. Tā kā blakus sādžā, medpunktā zāļu nebija, tad katram ar savām kaitēm bija pašam jātiek galā.

Ziemas darbi šeit bija meža darbi, medības, zveja, siena vešana kolhozā. Bez apaviem un apģērba tos nespējām strādāt. No mūsējiem vīrieši darba gados bija 5, sievietes- 12, veci bija 14 un 7 bērni.

Pieaugušie visi bija zinoši pilsētas apstākļiem vajadzīgās specialitātēs. Bija ārste, agronome, inženieris konstruktors, jurists, trīs pedagogi, tautsaimnieki, daiļkrāsotājs, virsnieks pulkvedis, miesnieka aroda meistars, tirdzniecības speciālisti, bet darba viņiem nebija. Bija bērni skolas vecumā, bet sādžas skolā bija tikai četras klases, bez tam bērni krieviski neprata. Uz 75 km attālo 7-klasīgo skolu nevarēja tikt kā pārvietošanās aizlieguma, tā arī pārtikas, apģērba, apavu trūkuma dēļ. Tā no konstitucionālajām cilvēka tiesībām mums tikpat kā nekas nebija. Un tomēr, neskatoties uz civilizētā pasaulē neiedomājamiem dzīves apstākļiem, ļaudis ziemu izdzīvoja. Bija tikai viens upuris - Kleimanu māte. Ļaudis, kuriem bija atšķirti vīri, dēli, brāļi, meklēja nometņu adreses. Ar lielu rakstīšanu noskaidrojās, ka viņi nosūtīti uz Vjatzku un Soļikamskas nometnēm. Viens otrs sāka saņemt uz vēstulēm atbildes. No vēstulēm varēja saprast, ka strādā mežā un cieš badu. Gaidījām pavasari ar cerībām, ka mūsu atrašanās šeit ir pārpratums un, ka, kamēr iet karš, mēs varēsim pārcelties uz tādu vietu, kur varētu strādāt tādu darbu, no kā varētu izdzīvot. Vietējiem vienam otram nāca rajona avīze, tur dzirdējām, ka esot rakstīts par sīvām kaujām pie Maskavas un Ļeņingradas. Aprīļa beigās palika silts, sāka strauji kust sniegs, upēs cēlās ūdens, un maija pirmajās dienās sāka iet ledus. Man izdevās novilkt no ledus gabala kaut kur upes augšpusē pamestu, no apses koka dobtu laivu "oblasoku", kurai gan dibenā bija liela plaisa. Laiva šeit bija galvenais satiksmes līdzeklis. Laivu salaboju, izgatavoju divus airus vienkocišus. Oblasoks ir gāzelīgs braucamais un prasa iemaņas, man tās jau bija apgūtas Latvijā, braucot ar kanu laivām. Sniegam kūstot, vispirms laukmalēs parādījās nātru dzinumi, kurus varēja vārīt zupā. Pērnajos kolhoza kartupeļu laukos, uznākot salam

un steigā tos rokot, tajos šur tur bija palikuši kartupeļi, kuri izsaluši bija mīksti, un saberžot no tiem varēja izskalot stērķeli. Sajaucām ar sasmalcinātām nātrēm, iznāca kotletes, gan nedaudz ar piegaršu. Laukiem apžūstot, mūs, vīriešus, aizsūtīja uz tālajiem meža laukiem, piedalīties sējas darbos. Kolhozam kara vajadzībām bija rekvizēti labākie zirgi. Palikuši tikai izbrāķētie. No tiem tad atlasīja aršanai derīgos. Sējas laikā armijā paņēma vairākus arājus, un es tiku pie aršanas un ecēšanas ar labiem zirgiem, varēju izpildīt normu. Saņēmu arī divas porcijas no nemalti rudzu graudiem vārītu putru. Sievietes stādīja kartupeļus - ar lāpstu izrokot bedrīti, otra sieva iemeta kartupeli, trešā aizbēra ciet.

1942. gada vasaras sākumā atbrauca rajona mērnīks ar rīkojumu kolhozam izcirst aizaugušās stigas kolhoza robežās. Es un 16-gadīgais Vīgantu Roberts, kā arī divi pusmūža vīri kolhoznieki tikām nozīmēti šajos meža darbos. Stiga vairāk nekā 50 km garumā apjoza kolhoza teritoriju, ejot pa mežiem, purviem, pļavām. Stigai bija jābūt 10 m platumā, vidū 1,5 m jāattīra gludi līdz zemei. Zāģu mums nebija, koki bija jācērt ar cirvjiem, kas nebija nemaz tik grūti. Ielikām cirvjus garākos kātos, un darbs veicās. Tāls bija tikai gājiens līdz cirsmai, ik dienas turp un atpakaļ. Pavasarī lūdzām kolhozam ierādīt pie mājas zemi kartupeļu stādīšanai, jo bijušiem mājas iedzīvotājiem pie mājas bija sakņu dārzs. Kolhozs pie mājas dārzu nedeva, uzarot un iesējot līdz pat sliekšnim rudzus. Mums dārziem ierādīja vietu celmienē pie meža, kur, lai varētu kartupeļus iestādīt, bija jāizgāž lieli ciedru, egļu un priežu celmi. Neskatoties uz lielo piepūli, nelielus lauciņus tomēr izcelmojām, zemi galvenokārt uzkaplējot ar lielu, smagu kapli, kuru, lāpstām neesot, pirmajā vasarā biju veikalā nopircis. Dēstiem bijām nopirkuši spaini sīku jo sīku kartupelišu. Bedrītēs, kartupeļus stādot, vispirms iebērām

pāris saujas pārdegušu kūtsmēsļu, kurus nesām no 200 m attālās ostjaku kūts vietas. Šī lielā piepūle mums nākošajā ziemā pus ziemai nodrošināja iztiku. Viss tas bija jādara pa vakariem un pusbadā. Palīdzējām izcelmot turpat arī mūsmājas pārējiem- Miezis k-dzei un Grašiņ k-dzei. Mēs, izsūtītie, bijām nostādīti neizprotamā stāvoklī. Bijām nodoti kā darbaspēks kolhozā bez darba apmaksas, bez pienākuma mūs paēdināt, lai mēs spētu strādāt un saglabāt darbaspējas. Acīmredzot, šis bezizejas stāvoklis bija radīts apzināti, lai mūs, tāpat kā ģimenes galvas nometnēs, fiziski iznīcinātu. Lai mēs tiktu nodarbināti, stingri raudzījās komandants un vietējā vara. Bet parādos un nabadzībā nonākušais minikolhozs nespēja mūs visus ne nodarbināt, ne paēdināt. Maizes norma, 400 g veikalā, ko deva nopirkt tikai bez darba veciem un bērniem, bija par maz, lai izdzīvotu, nerunājot nemaz par smagajiem darbiem, kas bija jāstrādā. Lai es varētu saglabāt spēkus, meža darbos strādājot, vecāki pārdeva mantas un atdeva pusi no savas maizes. Tēvs jau bija veco ļaužu skaitā, bet māti nodarbināja kolhoza darbos, ja tādi bija.

Mežā strādājot, no kolhoza mums abiem ar Robertu tikai vienreiz katram piešķīra pārtikai pa 3 kg lopu raušus, ko kolhozs bija saņēmis lopiem, bet kolhoznieki bija izlēmuši izlietot pašiem. Rauši bija no kokvilnas un linu sēklām. Linsēklu rauši bija labāki un garšīgāki. Mums linsēklu rauši trāpījās mazāk, vairāk - kokvilnas. Linsēklu raušus varēja graužt tāpat, bet no kokvilnas metās caureja. Mātes raušus sadrupināja, pieliekot nātres un pierīvējot kādu kartupeli, cepa plācenīšus. Pavasarī, līdz ar citu malku no upes biju izvilcis priedes baļķi, kuru vēlāk, sacērtot malkai, abi ar tēvu ievērojām, ka tā ir smalka šķiedra un var saplēst smalkos skalos. Bērnu dienās tēvs bija novērojis, kā ziemās veci vīri no skaliem gatavo grozus. Tā nu tēvs

sāka gatavot grozus, kas bija vajadzīgi kā pašiem, tā sādžiniekiem. Vēlāk tēvs grozus sāka nodot veikalā, ar to rotājot veikala tukšos plauktus. Tēvs bija pensijas vecumā, un, tā kā kolhozā darba nebija, tad grozu gatavošana iebildumus neradīja. Tēva nodarbošanās mums bija liels atbalsts, jo veikals par groziem maksāja, sādžinieki par groziņu deva puslitru piena. Tas palīdzēja man izturēt grūtos vasaras meža darbus. Grūti gāja visiem, bet sevišķi mātēm ar mazajiem bērniem, jo viņiem vajadzīgo varēja dabūt par mantām, kas palika arvien mazāk. Vecie ļaudis pieskatīja sādžinieku bērnus un tā dabūja šo to ēdamu. Sievietēm vieniniecēm bija nedaudz vieglāk, sevišķi tām, kurām bija no mājām nauda. Traģiskākais bija tas, ka nespējām viens otram nekā palīdzēt. Rūpīgi kopjot, kartupeļi auga labi. Citiem no mūsējiem sagatavot zemi kartupeļu stādīšanai bija izdevies tikai retam. Bija kolhozam brīvas zemes kartupeļu stādīšanai, bet atteikums mums to dot bija vai nu norādījums no augšas, vai sādžinieku doma tikt pie mūsu pāri palikušajām mantām nākošo ziemu. Vietējo paredzējums, ka mēs pirmo ziemu neizcietīsim, nepiepildījās, lai gan apatākļi tam bija radīti. Vasaras sākumā ēdām arī murķeļus, kas šeit auga lielā daudzumā. Vasarā mežā auga meža ķiploks "kolba", maijpuķītēm līdzīgām lapām, kas bija vērtīgs pret cingu.

1942. gada vasaras sākumā rajonā atveda Volgas vāciešus, kas pirmo gadu bija izsūtīti pie Novosibirskas. Mūsu sādžā viņus neizvietoja. Vēlāk novērojām, ka viņi bija no mājām varējuši paņemt līdzī kā apģērbu, tā apavus, bez tam viņiem bija padomju dzīves pieredze, prata arī krievu valodu un sadzīvē nebija morālu aizspriedumu. Visbriesmīgākais vasarās bija odi un moškas, kas nedeva ne mirkli miera. Arī mājās dienu un nakti pie durvīm bija jākvēpina prauli

Arī mājās dienu un nakti pie durvīm bija jākvēpina prauli "dimakur", lai dūmos odi apdultu un nebruktu virsū. Arī mežā, lai atpūstos, bija vajadzīgs no odiem dūmu aizsegs. Pa upi braucot, nakšņojot zem oblasoka, arī laivas galā bija degoši prauli. Daudzreiz, mums tur kopā sanākot, spriedām, ka tiem, kas ar vieglu roku parakstīja mūsu izsūtīšanu šeit purvos, citu sodu nenovēlētu, kā pārdzīvot kopā ar mums to, kas mums šeit jāizcieš. Jau no pavasara staigājām basām kājām, jo līdzpaņemtie apavi mitrumā bija izjukuši. Tuvojoties rudenim, ar nemieru domājām, ko vilksim mugurā, ko ausim kājās. Jau pirmo rudeni no linu laukā pamestajiem līnēm tēvs, atcerēdamies bērnībā redzēto, linus izkulstīja, iztaisīja kāsišus un savija auklas un virves mājas vajadzībām. Tagad sadomāja, virvi lokot, ar aukliņu cauršujot, izveidot zoli. Tad es izcirtu liesti un, turpinot šūt virvi gar liesti, iznāca tupele. Tālāk tupeli pilnveidojot ar bērza tāss binzoli, apvilktu ar kādu drēbi vai maisu, iznāca apavi, kas gan laida cauri mitrumu, tomēr kāju sedza. Piešuvām no maisa stulmus, kurus ar auklu nosējām virs potītes un zem ceļa. Izgatavojām tādus apavus mūsmājas ļaudīm un vēlāk arī citiem. Vēlāk tupeli uz liestes izplacinājām un sadarvojām, lai mazāk uzņemtu mitrumu un neuzbriestu.

Kolhozā bija arī darvas ceplis un pihtu eļļas tvaicētava. Tur darbā mūs neņēma, jo tur strādāja ilggadēji šo darbu zinātāji. Kolhozā bija arī zvejas brigāde, bet tur strādāja kolhoza vadības ģimenes locekļi, jo tur ēda zivis un par nodotām zivīm saņēma talonus, uz kuriem saņēma miltus, taukvielas, cukuru, apģērbu un apavus. Līdzīgi saņēma arī mednieki. Augusta otrā pusē stigas bija izcirstas. Atbrauca no Tomskas mērnieks. Tas bija kāda tehnikuma praktikants, aziātiska tipa. Viņam palīgos nozīmēja mūs abus ar Robertu. Ar teodolītu izejot stigas, bija

jāizgatavo kolhoza robežu plāns. Nu mums nebija vairs jāstrādā ar cirvi, tikai jāstaigā un jānes mērinstrumenti un mieti. Praktikants bija lāga puisis un ļoti runīgs. Vienkāršotu krievu valodu jau bijām apguvuši, bet sarežģītāku domu izteikt bija grūti, un vajadzības tādu izteikt arī mums nebija. Praktikantam maizi deva 800 g un no rīta un vakarā pienu. Nereti viņš kolhoza laukā saraka kartupeļus kopīgām pusdienām. Mums par kolhoza mantas aizskaršanu draudēja sods. Kaimiņsādžā par sauju zirņu saņēma trīs gadus apcietinājuma. Bijām jau stīgu izmērījuši, kad pienāca ziņa, ka praktikants iesaukts armijā. Mūs nosūtīja uz labības kulšanu. Tēvs un māte atkal brīvā laikā sēņoja un nodeva sēnes veikalā. Es vakaros, kad tiku mājās, viņiem palīdzēju sēnes aiznest uz veikalu. Kolhoza darbos nostrādāju līdz sniegam. Rudenī pulciņu vīriešu iesauca armijā, neskatoties, ka viņi bija no izsūtītiem kulakiem. Vēlāk kļuva zināms, ka viņi nonākuši Staļingradas frontē un gandrīz visi krituši. Kolhoza darbi pamazām sagūla uz sieviešu pleciem. Tā kā kolhozam ziemas meža darbiem bija uzlikts paaugstināts plāns, bija rīkojums sūtīt uz tiem arī mūs no jaunā kontingenta. Uz iebildumiem, ka neesam apauti, apģērbti un nodrošināti ar pārtiku, atbildēja, ka esot kara laiks, tā esot mobilizācija un atteikties nedrīkst, par nepaklausību sodīšot. Tā novembra beigās mūs, cilvēkus 12, arī sievietes, palicēji izvadīja uz 200 km tālajiem meža darbiem. Upes un ezeri bija jau aizsaluši, pāri pļavām, purviem tikko iebraukts ziemas ceļš. Pirmā dienā izejot bija mērens sals, otrā dienā aukstums pieņēmas un galošas, kas daudziem bija uzvilktas uz lupatu autiem, saldēja kājas, sāka lūzt un drupt. Ar apsaldētiem locekļiem daudzi palika ceļmalas sādžās. Noejot pusceļu, nāca paziņojums, ka meža darbi tur nenotiks, lai griežoties atpakaļ. Meža darbi būšot ne pa Čižapkas upi,

bet pa Ņuroļkas upi, tātad, uz pretējo pusi. Tā nomocījušies, ļaudis pārvilkās mājās. Es ceļā biju apāvis virvju apavus, vienu pāri rezervei paņēmis līdzī. Pa ceļam Čižapkā manus apavus ievēroja kāds rajona priekšnieks zvejniecības lietās un, apskatīdams manu līdzpaņemto pāri, uzrakstīja ciema padomei organizēt un palīdzēt man tādu apavu izgatavošanu. Tā man uzlika par pienākumu noorganizēt brigādi. Izgatavoju liestes, īlenus, no stiepulēm adatas, kāsišus virvju un aukliņu višanai. Ar grūtībām ciema padomē sarunāja patērētāju biedrības darbiniekam dabūt pakulas un vecus maisus apavu izgatavošanai. Mūsu apavi tika nosaukti par "čuņiem". Vispirms darbus ierādīju mūsmājā dzīvojošiem, tad vēl pāris ģimenēm, kuras gribēja strādāt. Toziem nestrādājošiem bija pārtraukta maizes došana (pārdošana). Vajadzēja laiku, lai darba iemaņas apgūtu, un man nācās pirmajā laikā vienu otru apavu pielabot. Materiālus es no kaimiņsādžas vedu ar ragaviņām, gatavos pārus uz veikalu, kur tos arī pārdeva. Cena bija uzlikta neliela un par darbu saņēmām nedaudz. Visiem, kam nebija iespējas iegādāties kaut ko labāku, tomēr bija iespēja apauties. Pašu kartupeļi mums izbeidzās februāra beigās. Mūsu sādžā mantas pret kartupeļiem bija grūti samainīt, tādēļ ļaudis paslepus gāja uz kaimiņsādžām, kur bija mazāk izsūtīto. Māte ar Miezi k-dzi arī no 25 km attālās sādžas atveda kartupeļus. Ziemas beigas bija atkal grūtas, badainas. Pienāca pavasaris, sākās mobilizācija koku pludināšanas un baržu lādēšanas darbiem. No mūsu sādžas nozīmēja mani un vēl divus krievus. Kaimiņsādžā mobilizēja divas žīdu meitenes. Līdz ar pēdējo ledu maija sākumā mūs aizveda uz leju 120 km pa Vasjuganas upi, uz pludināšanas punktu Staraja Margina. Ziemā no tur blakus atrodošām meža cirstmām uz gar mežmalu tekošās upītes ledus no meža izvestajiem balķiem bija sasieti daudzkārtaini plosti.

Pavasari, uzplūdu laikā pāri applūdušajām pļavām 2 km bija jāizvelk līdz Vasjuganas upei, tad plostus 7 km pa upi uz leju jāievada pie Ščučijmiskas sādžas attekā, kuras lejasgalā plostus izjauca un baļķus uzkrāva uz lielām koka baržām lielos strēķos. Mani nozīmēja pie plostiem. Plosti bija sasieti ar klūgām vairākām kārtām, tad ar tauvām savienoti 10-12 plostu virknē. Plostu virknes katrā galā bija nostiprinātas koka vinčas ar apmēram 50 m garām tauvām, kuru galos bija enkuri. Izmetot no laivas enkurus, plostus pievilka pie tā, tad to atkārtoja, līdz plosti aizvilkās līdz lielajai upei. Iebraucot lielās upes straumē, bija jāuzmanās, lai plosts iegrieztos upes līkumos un neienestos atkal pārplūdušās pļavās. To panāca ar pēdējam plostam piesieto tauvu, kuras otro galu, ar laivu piebraucot pie krastmalas kokiem, piesēja, līdz plosti iegriezās līkumā, tad ātri atkal tauvu atraisīja. Kur upe bija taisnāka, tur plostnieki turpat uz baļķiem nolikās gulēt, vienam paliekot nomodā, līdz nākamajam līkumam. Darbs uz plostiem sākās jau ap plkst.5 no rīta un pēc plostu nogādāšanas attekā, saliekot tauvas un vinčas laivā, irdamies pret straumi, atgriezāties atpakaļ, lai atkal agri no rīta viss sāktos no jauna. Uz katra plostā bijām četri vīri, divi mobilizētie, divi kadru plostnieki. Maizi mums deva 700 g, kopgalda nebija. Kadrinieki saņēma vēl citus produktus un vārīja sev vakariņas. Maizi izdeva vakaros un tikai ar lielu gribasspēku izdevās kādus 200 g saglabāt līdz rītam. Šad tad, ja bijām ātrāk atbraukuši, salasījām meža ķiplokus "kolbu" un izvārījām kādu zupu. Mobilizētiem no tuvējām sādžām no kolhoza vai mājām atveda šādus tādus produktus, bet mums no tāienes nebija nekā.

Pēc pāris nedēļām mums maksāja algu, no kuras bija atvilks kara nodoklis. Bez naudas maizei vēl nedaudz palika, par ko mēģinājām

nopirkt kartupeļus. Jūnija vidū plosti bija izvesti un mūs nozīmēja uz koku lādēšanu baržās. Baržas bija 80 m garas, ar stūrmaņa tiltu vidū. Katrā galā pa četriem baļķu krāvumiem, baļķus liekot kārtu taisni, otru šķērsām. Starp baržu un krastu bija plosti baržas garumā ar astoņām vinčām, kuras katru grieza divi zirgi, kas savukārt grieza augšā novietotu veltni ar uztītām trosēm, kuras, ielaistas ūdenī starp plostu un baržu, uzgāza no ūdens uz baržu tur piepludinātus četrus piecus baļķus, vadoties pēc resnuma. Uz baržas divi vīri ar ķekšiem baļķus izkārtēja, vienu kārtu sagriežot šķērsi. Krāva 12 kārtas. Darbs bija smags, baļķi glumi. Mani virvju apavi jau uz plostiem bija izjukuši, un strādāju basām kājām. Baržu lādēšanas laikā vārīja rupju kviešu miltu kļockas sāls ūdenī. Vai nu milti bija vainīgi vai kas cits, bet strādniekiem sākās caureja. Kad barža uzkrauta aizbrauca un kopgalda nebija, tad arī caureja pierima, tad kādu dienu deva atpūtu, jo baržu laikā darbs sākās ar gaismu no rīta līdz tumsai vakarā, ar stundu pusdienlaikā, jo bija zirgi jāatpūtina. Uz baržām odu bija maz, bet pludināšanas punktā, mežmalā, odu bija kā jau taigā. Bez tam barakas bija blakšu pilnas.

Tuvojoties rudenim, Vasjuģanas upe palika sekla un baržas vairs nevarēja pa upi ienākt. Tad mūs aizveda uz barakām, kur mani pielika pie namdara darbiem. Ar cirvi rīkojos veikli un tūlīt sāku līdz ar citiem tēst, izcirst baļķos gropi un stūra iecirtumus. Jau vasarā sākās saslimšanas gadījumi ar malāriju, nu saslimšana sākās masveidīgi. Parasti malārijas drudža lēkmes atkārtojās katru otro dienu, bet man bija tropiskā drudža paveids ar lēkmēm katru dienu. Trīs nedēļas man drudzis uznāca katru dienu ap diviem dienā, vispirms drebuļi, pēc pusotras stundas atkal karstumi. Reizi nedēļā no kaimiņsādžas atsūtīja

jauniņu akušerku ar termometru, lai noteiktu darbaspējas. Tad slimajiem bija jāiet uz kantori mērīt temperatūru. Augsta temperatūra pie malārijas ir tikai lēkmju laikā. Man iznāca mērīt tieši lēkmes laikā un redzot $41,3^{\circ}$ neticēja, lika mērīt vēlreiz. Atļāva neiet darbā. Ceturtā nedēļā barakas apkopēja, ostjakiete sagatavoja krūzīti tējas. Izdzēru, un otrā dienā drudža nebija, trešā dienā atkal drudzis. Deva atkal iedzert, un drudzis man pierima. Vēlāk uzzināju, ka tējā bija savāritas jauna apses dzinuma mizas. Vēlāk visi apkārtnes latvieši šādu tēju sāka lietot pie saaukstēšanās un drudža slimībām. No rajona centra pie mums darbā bija atsūtīta viena evakuētā latviete no Maskavas. Pret mums, izsūtītajiem latviešiem, kas šeit bijām kādi seši, viņa izturējās augstprātīgi, naidīgi. Trīs dienas viņa izturēja šejienes darbu un odus. Aizbēga atpakaļ uz Kargasoku, jo neesot jau kaut kāda izsūtītā.

Strādājot uz baržām, uztverot ar ķeksi glumos baļķus, biju dabūjis triecienu pa pavēderi. Sāpēm pierimstot, turpināju strādāt. Pēc malārijas jutos stipri savārdzis, sāpēja mugura, urīnā bija asinis. Septembra otrajā pusē mūs aizsūtīja lādēt baržas četri kilometri no Kargasokas. Pēc slimības bija grūti strādāt augšā uz baržām, nebija spēka velt lielos baļķus. Pārī man bija pielikts jauns igaunis, kam spēka bija vēl mazāk. Baržas nāca ar pārtraukumiem un varēju aiziet uz rajona poliklīniku. Izrādījās, ka urologa tur nav un analīzes netaisa. Uz baržām strādāja arī 1941.g. izvestie poļi no krievu okupētās Austrumpolijas. Sabiedrotie bija panākuši viņu atbrīvošanu, un viņi vēl ar pēdējiem kuģiem aizbrauca, mierinot, ka arī mūs pavasarī atbrīvošot. Darbs uz baržām turpinājās, bet naktīs, salnās baļķi apsala glumi, slidēja kājas. Biju izgatavojis sev virvju apavus, bet tajos

kājas pastāvīgi bija slapjas. Oktobra vidū darbs uz baržām izbeidzās. Atgriezāties atkal Starijmarginas barakās, kur es atkal strādāju pie barakas celtniecības. Tuvojās novembris, mūsu mobilizācijas laiks. Abi krievi no manas sādžas jau kādu mēnesi bija aizbraukuši uz mājām. Pēdējā nedēļā netālu no barakām starp divām aizsalušām attekām vienā urdziņā kāds bija ievērojis, ka pulcējas ķīši, kurus tur var ķert ar rokām. Sākām vārīt zivju zupas, un tas atjaunoja man spēkus gājienam uz 120 km attāļajām mājām. Izgājām kādi 20 cilvēki, kuriem bija jāiet uz to pusi, citam tuvāk, citam tālāk. Ceļam saņēmām trīs dienu maizes normu. Vietām, gar upi ejot, redzējām, ka pa upi iet biezi vižņi, tātad drīz aizsals. Šai krastā bija jāiet kilometri 15, tad tālāk pa otru krastu. Ziemas ceļš bija tikko kā iebraukts, grūti ejams. Pārgulējām sādžā, pie kuras rīt mums bija jātiek pāri upei. Sals bija pieņēmis, un upe bija aizsalusi ar plānu ledu. Sadabūjām pagarus kokus ledus pārbaudei un drošībai. Lai gan ledus zem kājām čirkstēja, tomēr upi laimīgi pārgājām. Mani ceļabiedri bija krievu jaunieši no 1930. gada izsūtītajiem, kuru mājās mēs, tālākgājēji, nakšņojām, kur mūs labi paēdināja ar kartupeļiem un pienu. Pēdējo nakti, kad biju jau palicis viens, uznākot putenim, man iznāca nakšņot ostjaku mednieku mājiņā. Pieklauvējot un atverot durvis, redzēju, ka istaba pilna ar cilvēkiem, jo nakšņot tur bija apmetusies sešu cilvēku zvejnieku brigāde. Saimnieks, ostjaks man pārnakšņošanu neliedza, ja vien varot atrast vietu. Visas telpas, grīda un divas lažas bija aizņemtas. Palīdu zem lažas pie durvīm, pastumdams sāņus divus suņus, kas tur gulēja. Izgulējos labi, abi suņi mani sildīja un aizturēja no durvīm aukstumu. No rīta, pateicies saimniekam par naktsmājām, devos pēdējās dienas ceļā. Pēc pāris kilometriem mani jāšus panāca divi zvejnieki,

ar kuriem biju kopā nakšņojis. Lika parādīt, kas esot manā nastiņā. Es parādīju. Izrādījās, ka viņiem pa nakti bija pazudis maizes kukulis un aizdomas bija uz mani. Tad viņi ierunājās, ka maizi būšot paņēmis vācietis no viņu brigādes.

Pusdienlaikā, iedams cauri priekšpēdējai sādžai Tukaļinkai, iegāju pie turienes latviešiem, kas bija ievietoti bērnu siles ēkā. Tur satiku man pazīstamo Nonāču Ievu. Tur mani pacienāja ar aveņu tēju. Nebijām redzējušies kā uz baržas. Pēc redzētā varēja spriest, ka viņiem iet tikpat grūti kā mums. Iepriekšējo ziemu četri nomiruši, un priekšā stāvēja atkal badaina ziema, jo arī viņiem nebija dota kartupeļu stādīšanai zeme. Pēdējais ceļa posms līdz mājām bija grūts un satraukuma pilns, jo mēnesi nebiju saņēmis no mājām vēstuli. Pēdējos kilometrus, kur ziemas ceļš gāja pa pļavām līdz pašām mājām, nemanot biju sācis iet ātrāk. Tad parādījās mūsu mājiņa ar gaismiņu logā. Vecāki bija dzīvi un veseli, un māte jau no rīta bija tēvam teikusi, ka esot tāda sajūta, ka šovakar būšu mājās. Pie pagājušajā ziemā meža darbos mirušā Huberta Albata pavasarī klāt nāca, aiz bada ēdot sēnes (murķeļus) saindējusies un nomirusi 19-gadīgā Ruta Vīgante. No mūsmājas Grašiņ k-dzei vasarā upē bija noslīcis 5-gadīgais Jurītis. 1943. gadā mūsu rajonā apcietināti pieci no tiem tēviem, kas bija iekļuvuši mūsu ešelonā un šeit bijuši kopā ar ģimenēm. Atnāca ziņa, ka rajonā aiz mums, vēl dziļāk purvos, liela mirstība. Tur miruši arī mani skolas biedri Fetleri. Tur, kā stāstīja, jau ziemas sākumā esot izraktas kapu bedres ar sašaurinātu augšu, aizsegtas ar salmiem, lai ziemā varētu apbedīt mirušos. Zeme sasala ļoti dziļi. Mājās biju pārnācis stipri savārdzis, un, ja nebūtu vecāku rūpes par mani, diez vai būtu nākošo ziemu izdzīvojis. Pavasarī vecāki bija mūsu kartupeļu dārziņu nedaudz paplaši-

nājuši, bet tas bija labi ja puse, lai nodrošinātu iztiku līdz nākošai ražai. Lielākā daļa no izsūtītajiem kartupeļus iestādīt nespēja, un tālākā izdzīvošana bija atkarīga no naudas un mantām, kas viņiem bija palikušas. Nedēļu atpūties, tiku nosūtīts strādāt uz blakus sādžu, zivju fabrikas zivju pieņemšanas punkta būvdarbos. Bija jāceļ noliktava zivju uzglabāšanai. Iznāca katru dienu iet piecus kilometrus uz darbu un vakarā atpakaļ, jo tur nebija, kur palikt.

Mājas īpašnieks, kur mēs dzīvojām, māju pārdeva nojaukšanai, un mums visiem bija jāmeklē, kur dzīvot.

Zivju fabrika strādājošiem izsniedza produktu kartiņas, uz kurām katru dienu deva 600 g maizes, reizi mēnesī 1/2 kg cukura, 1/2 kg taukvielu un 1,2 kg zirņu. Maksāja arī par darbu, lai gan 3/4 aizgāja kara nodoklī. Tēvs, mātei piepalīdzot, taisīja virvju apavus un skalu grozus, un abi bija ieskaitīti Patērētāju biedrības strādniekos, kur saņēma arī maizi 400 g. Blakussādžā, kur es strādāju, man ierādīja sādžas galā neiekoptu zemes gabalu mājas būvei. Pavasarī sāku pa vakariem tur strādāt. Man ierādītā apbūves gabaliņā, mežmalā, bija celmi, krūmi un dažas priedes, kuras es varēju izmantot stabiem un apakšējiem vainagiem. Tā kā uz transportu man nebija, ko cerēt, varēju rēķināties tikai ar to, ko es uz muguras varēju atnest. Tādēļ arī mājas izmēri bija 3,2 x 4,2 m, jābūvē stāvs stabos, gropēs ielaižot sienu balķus. No instrumentiem bija tikai cirvis un svārpsts tapām. Mums ierādītā vieta bija lēzenā piekalnē, kur lejpusē sākās ap 100 m pļava, tad upe. Applūduma laikā ūdens pienāca līdz pašam mūsu dārzam, gar kuru gāja taka- ceļš. Dārza augšpusē sākās purvains mežs, no kura dārza vienā malā sākās uz leju ejoša zemiene, tur es izraku aku, kurā vasarā vienmēr bija ūdens. Pirmām kārtām bija jālauž celmi, jāgatavo zeme sak-

nēm, kartupeļiem. Tēvs kaut kur bija dabūjis lāpstu, kura gan bija degusi, mīksta un locījās, bet tā kā zemi uzirdinājām ar lielo kapli, tad pārrakt ar to varēja.

Pavasaris un vasaras sākums bija badains un ļoti grūts. Vēl vasarums atļāva dzīvot un varējām kartupeļus stādīt vecajā vietā. Katru dienu bija jābrauc ar oblasoku uz darbu, jo upmalas takas bija pārplūdušas. Atkal zupās vārījām nātres, pietumējot ar rīvētiem kartupeļiem (nemizotiem). Šad tad no medniekiem izdevās iegādāties ondatras, tad zupas iznāca sātīgākas, tikai ar piegāršu. Kopīgiem spēkiem līdz kartupeļu stādīšanas laikam izdevās sagatavot kādu 300 m² zemi.

Pamazām pa vakariem gādāju baļķus mājiņai, nesdams no upmalas, nereti stipri tālu. Mežā koki skaitījās kolhozam un tos nedrīkstēja cirst. Vēlāk gan arī par upmalas kokiem lika samaksāt. Vasaras vidū, plūdu ūdeņiem nokrītot, mani mobilizēja zvejā kolhozā. No sākuma zvejoju ar tīnēm, bet attekas un mazie ezeriņi pļāvās bija jau kolhoznieku izzvejoti. Tad mani ielika zvejas brigādē ar lielo, 90 m garu no vates diegiem austu tīklu. Mēs bijām internacionāla brigāde. Brigadieris bija Rīgas ebrejs Ruva Šomers ar divu gadu zvejnieka stāžu, mans vagona biedrs. Trīs Volgas vācietes un es, latvietis. Tādas brigādes 1944.gada vasarā bija saorganizētas vairāk, nekā tur bija zvejas vietu, tādēļ lomi bija nelieli. Pusdienām gan zivis parasti iznāca. Zivis vārīja spainī, galvenokārt mazās zivtiņas, jo nododot par tām maz maksāja. Kad zivis bija izvārītas, vācietes nosmēla no virsas zivju taukus, ko nesa mājās uzlabot ēdienu bērniem, tad saplūca krietnu sauju zāļu, uz tām izbēra no spaiņa zivis. Visi sasēdās apkārt, un katrs nu ēda, kā nu prazdams. Ēda ātri un es, kamēr apguvu šo ēšanas veidu, no

citiem atpaliku. Iznāca arī kādas brīvdienas, ja nebija jālāpa tīkls, tad nesu baļķus un cēlu sienas, baļķu starpās likdams sūnas. Pirms daudziem gadiem, kā stāstīja, te plosījušies meža ugunsgrēki un purva taigas augstākās vietās varēja šur tur atrast vairāku metru augstus, melnus, apdegušus ciedru stumbrus. Tie bija sausi izkalduši, turpat uz vietas es tos sašķēlu ar koka ķīļiem, aptēsu, tad sasēju nastā un iznesu ārā. Tā es tiku pie loga un durvju sleņģiem un grīdas. Grīda bija telpas vidū izraktās kartupeļu bedres blanku pārsegums, gar malām bija mālu klons, turpat pie mājas atradu mālus ķieģeļiem, ko veidoju ar koka formiņu, ķieģeļkaudzē, pārsegtu ar tāsī, tos kaltēju. Vēlāk tos izmantoju plītij ar sildmūri un skurstenim. Kad mājas sienas bija gatavas un stabi ar sienām nostiprināti ar vainagu, uzliku garenisku siju, kurai uz abām pusēm uzliku griestiem pusplēstus, gludi tēstus baļķēnus, kuri bija mājas jumts. Griestu baļķu starpas no virsas piepakoju ar sūnu, tad mālu kārtu, pēc tam pārklāju ar tāsīm un atkal mālu kārtu, un virsū vēl velēnas. Slīpums iznāca pietiekams, lietūs ūdens notecēja. Logu ar četrām stikla rūtīm man iedeva mans priekšnieks, zivju pieņēmējs. Sleņģus un durvis izgatavoju bez naglām, sastiprinot ar ķīļiem. Plīts un sildmūris bija mājas stūrī pretī durvīm. Plītsvirsu kurtuves galā pārklāju ar dzelzs gabalu, tālāk apaļu caurumu čuguna podam. Pie sildmūra izveidoju mazliet izbīdītu kamīniņu telpas apgaismojumam. Tur vakaros dedzinājām sveķa malciņu. Bija gaisma un siltums. Petrolejas jau nebija. Pie loga piestiprināja dēļu galdiņu. Pie gala sienas divguļamu lažugultu, pie sānsienas pa dienu nolaižamu lažu sev. Vēl līdz rudenim paspējām uztaisīt priekšnamiņu. Mums kaimiņos puzemnīcas bija uzbūvējušas divas vāciešu ģimenes. Vīri no ģimenēm bija aizsūtīti uz šahtām. Arī mūsu kaimiņam,

vecajam Hammeršmitam dēls pārradās no šahtām ar mugurkaula tuberkulozi, ar kuru turpat pēc gada nomira. Rudenī sākām māju apdzīvot. Atvedām no iepriekšējās dzīvesvietas kartupeļus. Bija arī pie mājas izauguši, jo stādot māte bija nesusi kūtsmēslus no netālajām kūtīm. Rudenī uzplēsām zemi nākošajam gadam.

Izbeidzoties zvejai, mani nosūtīja darbā uz 100 km attālo Naunakas sādžu būvdarbos. Jaunbūvei bija vajadzīgas blankas un dēļi grīdām, griestiem, jumtam. Tur bija viens pieredzējis zāģeris ar lielo divviru garenzāģi, bet viņam nebija partnera augšā. Tā nu man sākās jauns darbs. Kustību iemaņas ieguvu ātri. Mans pārinieks pat neticēja, ka neesmu agrāk zāģējis. Pāris mēnešos sazāģējām sagatavotos baļķus un bija jāiet mežā sagatavot vēl. Darbs bija smags, un, lai gan pēc kara nodokļa atvilkuma vēl kaut ko no algas saņēmu, kartupeļi šeit bija dārgi un izsalkums mani mocīja pastāvīgi. Pastis darbojās samērā labi, markas bija, un, lai gan papīru dabūt bija grūti, ar vecākiem sarakstījos regulāri. Vecāki rakstīja, ka mūsu agrākā sādžā nomiruši pieci, iemesls - bads un aukstums. Roberts, mans darba biedrs stīgu ciršanā, strādādams pie plostniekiem, vienmēr būdams aukstumā, slimoja ar angīnu, kas pārgāja tuberkulozē, ar ko viņš arī nomira. Par ne viņa vainas dēļ nodegušo labības kalti, kur viņš strādāja, apcietināja Liepiņu Rūdi. Viņš nomira Kalpaševas cietumā. Pavasarī Volčihā mūsu kaimiņi no Rīgas, pensionēts pulkvedis, saskaitot palikušos kartupeļus un saprotot, ka līdz vasarai abiem ar sievu neizdzīvot, pa to laiku, kamēr sieva aizgājusi uz mežmalu salasīt malciņu, pakāries. Šejienes apstākļos, kad veciem un slimiem ar darbu iztiku iegūt nebija iespējams, līdzpaņemtai naudai un mantām izbeidzoties, bija jāiet bojā. Maniem vecākiem ar lielām pūlēm iestādītie kartupeļi palīdzēja izdzīvot.

Mani gan vienmēr, atrautam no mājām, mobilizētam dažādos smagos darbos, bada sajūta pavadīja vēl joprojām. Maize ar šād tad izvārītu klaju, bez taukvielām zupu, nedeļa kalorijas smagajam darbam un aukstumam. Strādājot Naunakā, izdevās satikt latviešus no tuvējām sādžām. Stāstīja, ka 1943.gada rudenī no šejienes pulciņš vīriešu mobilizēti uz Prokopjevskas šahtām. Daudzi jau tur gājuši bojā.

Pavasari, izejot upē ledum, mani pārcēla darbā uz zivju fabrikas centru Ustjčižapku, 50 km no mājām. Tur kopā ar Volgas vāciešu brigādi cēlām baļķu dzīvojamās mājas. Vasaras vidū ar baržu, kas brauca pa Vasjuganu pēc zivīm, man atļāva aizbraukt pie vecākiem. Gaidīdami mani, vecāki bija aiztaupījuši nedaudz kartupeļus un nedēļu, ko es nodzīvoju mājās, biju paēdis. Pavasarī abi visiem spēkiem paplašinājuši dārziņu. Māte bija sasējusi arī citas saknes, ko no sādžinieciem dabūjusi par groziņiem. Pirmo reizi Sibīrijā man par labu darbu bija piešķirts 1 m katūna, no kura māte, pieliekot mugurai vecu dvieli, sašuva kreklu ar īsām rokām. Pēc 1943.gadā izslimotās malārijas man katru gadu tai pašā laikā slimība atkārtojās, gan ne tik ilgstoši. Iepriekšējo gadu to ārstēju ar apšu mizu tēju. 1945.gadā, tā kā Ustjčižapkā bija neliela slimnīca, uz desmit dienām mani ievietoja tur. Aizmirsu pieminēt tādu svarīgu notikumu kā kara beigas. Mēs, galvenokārt izsūtītie, kara beigās saistījām ar atbrīvošanu un atgriešanos dzimtajās vietās. Arī priekšniecība bieži teica, ka par labu darbu kara laikā mūs noteikti atbrīvos.

Sādžā dzīvojot, vēlāk uz plostiem un baržām strādājot, iznāca parunāt latviski, pēc tam kopā biju tikai ar krieviem un vāciešiem. Lai gan biju nedaudz apguvis vienkāršo krievu valodu, tomēr vairāk iznāca klausīties, nekā runāt. Malārija, pusbads ar nepārtrauktu domu par ēša-

nu, kā arī garās darba stundas bija ļoti daudz ko izdzēsuši no atmiņas. Pazudis bija reizesrēķins, matemātikas, nemaz nerunājot par svešvalodām. Visus šos gadus nebiju ticis pie grāmatām, vienīgi šad tad, ja gadījās kāda vietējās avīzes strēmele, tad mēģināju kaut ko salasīt. Rudenī mūs, trīs namdarus aizsūtīja 80 km pa Vasjuganas upi uz augšu, ostjaku sādžā celt māju turienes zivju pieņemšanas punktā. Tas bija 30 km pa upi no mājām Rabočij sādžas. Mājās izdevās pabūt kādas dienas desmit, atpūsties un kārtīgi kartupļus paēst.

Miežu Valdi Volčihas kolhozs bija atdevis mobilizēšanai uz Tomskas pilsētu, celtniecības darbiem. No turienes viņš 1946.g.rudenī rudē paslepus pievienojās uz Latviju vestai bērnu grupai.

Līdz ar kara beigām iesūtītie sāka rakstīt us Latviju, meklējot radus un piederīgos. Daudziem tuvinieki bija aizrauti uz Vāciju, daudzi uz Kurzemi pabēgušie, atgriežoties Rīgā, dzīvokļos atraduši svešus ļaudis. Bija šeit izsūtītie, kuriem atrast tuviniekus, saņemt palīdzību, nozīmēja palikt dzīviem. Mēs rakstījām Doles pagasta radiem un ar satraukumu gaidījām atbildi. Atbilde pienāca un uzzinājām, ka Jānis ir dzīvs un ar sievu un dēlu dzīvo Jelgavā. Radi okupantu nomaiņu bija pārdzīvojuši samērā laimīgi, lai gan vācieši viņus no mājām bija izdzinuši, bet pēc mēneša tikuši atpakaļ. Māja izlaupīta, ēkas veselas. No mājlopiem palicis zirgs un govns. Uzsākot saraksti ar Jāni, uzzinājām, ka kara laikā strādājis un studējis, un apprecējies. Kara beigās iesaukts vācu armijā, ievainots un laimīgi nenonācis krievu gūstā, baidījies atgriezties Rīgā. Mēs piesardzīgi pastāstījām par sevi. Zinot, ka Jānim iedzīve gājusi bojā, palīdzību mums sniegt bija grūti. Vienīgi tēvs, lai tiktu pie zivīm, lūdza makšķerākus un diegus. Uz jauno darba vietu, kamēr ūdeņi bija vaļā, aizbraucu ar oblasoku, iepriekš sādži-

niekiem iztaujājot, kā ceļu saīsināt, lielos līkumus izmetot, pārvelkot laivu uz attekām un ezeriņiem. Māja bija no mežā cirsta ēkas stāva, kuru atpludinot, bija pazuduši baļķi un izdzisušas vainagu kārtu zīmes. Baļķi bija no jauna jāpietēš, stūri jāpārkaķē. Mitinājāmie pie vecas ostjakietes ar krītamkaiti slimu mazdēlu, kam katru dienu uznāca lēkmes. Mājiņa bija maza, bez priekšnama, mana laža bija pie durvīm. Krievu krāsni, uz kuras gulēja ostjakiete ar puiku un kas aizņēma telpas pusi, nekurināja. Telpu sildīja skārda krāsniņa, uz kuras gatavojām arī ēdienu. Sākoties ziemas salam, krāsniņa bija jākurina nepārtraukti. Pirms upes alzsalšanas mani atlaida mājās, līdz upe aizsala un sākās ziemas ceļš. Pa to līdz Solgičiem bija nedaudz vairāk par 20 km. Celtniecība diez kā neveicās. Nebija materiālu, arī zirgu, lai no meža izvestu baļķus, dabūjām reti. Ik pārnedēļu man bija jāiet uz mājām pēc kaut kā ēdama, jo uz vietas varēja dabūt tikai maizi un ikmēneša pārējo produktu devu. Izgāju sestdienas pievakarē, mājās nonācu ap pusnakti. Atpakaļ gāju agri pirmsdienas rītā. Ja ceļi nebija aizputināti, iet nebija grūti. Tēvs, lai man nasta nebūtu jānes uz muguras, izgatavoja mazas ragaviņas. Tā kā mani darbabiedri nebija no tiem strādīgākajiem un izpeļņa nekāda lielā arī nebija, tad mana aizkavēšanās pirmsdienas rītos nevienu neuztrauca. Sādžas mednieki tēvam bija ierādījuši un iedevuši stie-pules zaķu cilpām. Tā šad tad, man atnākot, mājās mielojos ar zaķa gaļu. Tiku pie zaķādas ziemas cepures. Solgičos mājas stāvu bijām uzslējuši, durvju un logu slenģus ielikuši, zāgmateriālus varēja pievest tikai pavasarī, tādēļ tikām nosūtīti citos darbos. Mani nosūtīja 12 km pa Vasjuganas upi uz leju strādāt par mucinieku. Tur viens mucinieks bija, vajadzēja otru. Instrumenti tur bija. Darba biedrs,

pusmūža cilvēks ierādīja, kā kas darāms. Pēc pāris nedēļām jau sāku patstāvīgi gatavot mucas. Mucas nebija ūdens necaurlaidīgas, tas atvieglāja apgūt izgatavošanu. Mucu stīpas bija izdrāztas no kārķu vai ievu dzinumiem, kurus cirtām turpat krastmalā. Zivju pieņemšanas punkts ar ēku, kurā mēs gatavojām mucas, bija Vasjuganas krastā, kilometru no Zabegatovskas sādžas. Tur dzīvoja arī mucinieks un zivju pieņēmējs, tur bija arī veikals, kur vakarā izdeva maizi. Pa nakti es paliku viens pats. Telpā bija plīts ar sildmūri. Vakarā es dedzināju pa dienu sadrāztās skaidas. Lai gan vakarā sildmūris bija nokarsis, ka roku nevarēja pielikt, no rīta ūdens spainī bija sasalis. Ēka nebija celta dzīvošanai, un logiem stikli bija saplīsuši. Naktīs gulēju uz sildmūrim piestumtā ēvelsola neizgērbies, neatāvies, cimdos, ar cepuri galvā. Mājās gāju katru sestdienu. Pienāca pavasaris. Pirms ledus iešanas pa pēdējo ziemas ceļu mani palaida mājās, lai pēc ledus iziešanas atgrieztos darbā. Otru oblasoku ledus iešanas laikā atradu krūmos krastmalā. Pēc salabošanas ar to es braucu uz darbu. Jūnija beigās biju aizsūtīts pa Vasjuganu uz augšu Škarinas zivju pieņemšanas punktā labot mucas, kad tur no rajona centra atbrauca Kargasokas rajona zivju fabrikas direktors pārbaudīt darbu pieņemšanas punktos. Redzot mani, mucinieku, viņš lika man posties uz rajona centru, jo tur muciniekus vajagot vairāk, nekā šeit. Gribēja jau tūlīt mani ņemt līdzi. Teicu, ka man jāgatavojas ceļam. Pieteica, lai pēc četrām dienām būtu Kargasokā. Tikl rajona centrā bija visu izsūtīto sapnis, jo tur bija lielākas darba iespējas un labāk atalgots darbs. Komandantūra gan pretojās izsūtītiem uz turieni pārbraukt, vienīgi, ja kādas organizācijas vadība pieprasīja darbam kaut kādā specialitātē. Pēc divu dienu sagatavošanās vecāki mani izvadīja ceļā. Tā kā kuģis "Tāra"

brauca divreiz nedēļā, tad braucu ar oblasoku, līdzpaņemot pēdējos divus spaiņus kartupeļu. Tēvs no Jāņa bija saņēmis diegus un makšķeres āķus un sāka jau ķert zivis, vēlāk tas viņiem bija liels atspaidis. Brauciens uz Kargasoku ilga divas dienas pa vietām, kur es jau biju bijis. Bija vēl uzplūdums un varēja braukt taisni pa pļavām, nakšņojot krastā zem laivas. Iebraucot Kargasokā, apstājos pie Obas upes krastmalā dzīvojošiem latviešiem netālu no zivju fabrikas, manas nākošās darba vietas. Pēc kara viens otrs no latviešiem, uzņemot sakarus ar tuviniekiem dzimtenē, tika pie naudas mājiņu iegādei. Obas krastmalā, kur upe grauza krastu, mājiņas nebija dārgas, jo pēc dažiem gadiem tās ieskaloja upē. Man izdevās sarunāt mājvietu pie vienas latvietes, Henriņ k-dzes, malkas šķūnītī, kur bija laža, uz kuras dienu gulēja gados veca latviete no Igaunijas, kas strādāja par naktssardzi. Blakus dzīvoja mājas īpašniece ar meitiņu. Viņas mājiņa bija maziņa, pa pusei zemē iegrimusi, ar velēnu jumtu. Telpas pusi aizņēma krievu krāsns. Mans pamatdarbs bija mucu taisīšana, bet bieži bija jāiet no liellaivām un baržām izkraut sāli, izkraut un iekraut zivis. Mucinieku darbnīcā, palielā šķūni strādāja septiņi mucinieki. Pieci no viņiem bija no bērnu namiem atsūtīti pusaudži un bija valsts apgādībā. Mucu dēlišus izgatavoja no ziemā mežā saskaldītām šķilām, nedaudz aptēstām. Ar slimestiem no tām bija jāizdrāž mucu sānu dēliši un dēliši mucu dibenam. Sānu dēlišus vajadzēja apēvelēt zem leņķa, jāsaliek pie metāla stīpas mucai vajadzīgā skaitā, veidojot mucas vienu galu, tad ar trosi savilkt un uzlikt stīpu otram galam. Bija jānolīdzina mucu gali, jāapdarina, jāiezāģē gropes dibeniem, jānoēvelē mucu dibeni, ar cirkuli jāizmēra mucai dibena aplis, tad apzāģē, apdarina, lai ieietu gropēs, tad no kārklū dzinumiem, pārplēstiem uz pusi, izdrāž astoņas

stīpas, nostiprinot galus, tās uzsit uz mucas. Vienai mucai bija jāapdarina 30 sānu dēļi, dibeniem 12-14 gabalus. Dienas norma bija 1,2 mucas un, lai to veiktu, bija diezgan, ko svīst. Rajona centrā, Kargasokā, bija saradušies diezgan daudz izsūtīto, gan latvieši, gan igauņi, gan moldāvieši. Beidzot diendienā varēju sarunāties latviski. Varēju beidzot dabūt palasīt grāmatas un avīzes, kas vienam otram bija atsūtītas. Uz rudens pusi man piešķīra kirzas šņorzābakus. Pie fufaikas gan vēl netiku. Kara nodokli nomainīja obligācijas mēnešalgas apmērā gadā. Maize bija uz kartiņām. Bija ēdnīca ar pusdienām, kas bija liels atspaidis ēšanas ziņā. Brokastīs, vakariņās tomēr vajadzēja kaut ko gatavot. Tā īsti paēdis tomēr nebiju, jo tirgū produkti bija dārgi. Ar latviešu jauniešiem es iepriekšējos gados šur tur jau biju ticis sevišķi sliktos apstākļos. Kargasokā, karam beidzoties, dzīvojošiem latviešiem tālāko izdzīvošanu noteica tas, vai Latvijā ir kāds, kas var palīdzēt, vai ne. Iztikas pamatā vēl joprojām bija kartupeļi, pie kuriem varēja tikt pērkot tos vai izaudzējot, ja bija māja ar dārzu. Manam brālim Rīgā iedzīve bija pazudusi un palīdzēt vecākiem varēja, tikai atraujot sev. Izsūtītie, kas rajona centrā bija ietikuši jau pirmajos gados, atraduši darbu siltumā tuvu savām specialitātēm vai tādas ieguvuši, kara gadus izdzīvoja vieglāk. Kara laikā tur bija evakuējies Ļeņingradas teātris, bija kino, bibliotēka, lielākas iespējas apgūt krievu valodu, satikties ar izglītotiem cilvēkiem, saglabāt garīgu aktivitāti. Lai gan runāja, ka vienam otram krievu valodas pratējam, kas varēja uzrakstīt ziņojumus, piedāvāja sadarbību ar komandatūru, par to dodot papildus iespējas darba izvēlē un maizes devā. Kargasokā satiku arī savu nākošo sievu Maigu Strazdiņu, I Valsts ģimnāzijas skolnieci, ar

kuru bijām iepazīnušies uz baržas 1941.gadā. Viņa ar māti, kopā ar citiem darba spējīgiem, to pašu vasaru bija aizsūtītas uz Obas krastiem baržas lādēt. Tad zveja Ustjvasjuganas kolhozā, meža darbi ziemā, atkal zveja, līdz savilka pārsaldētās kājas un nespēja vairs paiet, līdz ar to kolhozā darbs vairs neatradās. Izslimojusi malāriju reizē ar plaušu karsoni, nedaudz mājās apārstējot kājas, dabūja atļauju pārcelties uz rajona centru, atrodot darbu rūpkombinātā par adītāju, vēlāk par šuvēju. Māti uz Kargasoku nelaida, tā Maiga dzīvoja tur viena gultas vietā pie krieviem. 1942.gadā viņai izdevās sarakstīties ar tēvu Soļikamskā, bet pēc trešās vēstules bija jau miris. Rajonā no nometnēm pie ģimenēm atbrauca kādi četri tur slimības dēļ noaktēti vīrieši. Divi izdzīvoja, divi pēc pāris mēnešiem nomira. Kļuva zināms, ka līdz 1943.gada rudenim Soļikamskas un Vjatkas lēģeros aizgājuši bojā gandrīz visi tur ieslodzītie vīrieši. 1946.gada rudenī rajona centrā pienāca ziņa no Rīgas, ka organizēta jaunākā gada gājuma bērnu atgriešana Latvijā, ja viņiem tur ir apgādnieki. Salasījās neliela grupiņa rajona centrā un tuvākās sādžās dzīvojošie bērni un ar pēdējiem kuģiem viņus aizveda. Vienas palikušās mātes pēc bērnu aizbraukšanas mēģināja nelegālā veidā arī pašas aizbraukt, bet reti kurai tas izdevās.

Tuvojoties Oktobra svētkiem, uzzinot, ka esmu mācījies zīmēt, pielika mani pie lozungu rakstīšanas. Sākās piecgades propagandēšana un vajadzēja zīmēt diagrammas un citas aģitācijas lietas. Tad uz dažām dienām tiku atsaukts no mucu taisīšanas. Piecus gadus strādātie smagie fiziskie darbi bija roku padarījuši neveiklu, bet tam līmenim es tomēr varēju šo to izdarīt. Novembra sākumā, kad sākās jau sali, man izdevās uz

tirgus nopirkt vecus pašūtus velteņus. Tos nopirkt man ierosināja Maiga, ar kuru man bija aizsākusies sirsnīga draudzība. Blakus tirgum ēdnīcas priekšelpās es tos uzāvu, un pirmo reizi pēc pieciem gadiem Sibīrijā es izjutu, kādam šeit jābūt ziemas apavam. No tālās Rabočijsādžas mani vecāki atsūtīja ziemai pret mātes mēteli iemainītu vecu, ielāpainu, bet siltu aitādas kažociņu, kā arī veco mēteli un manu saglabāto uzvalku. Bijām noēduši galvenokārt mātes un tēva līdzpaņemtus apģērbus. Izdevās arī nopirkt ziemas cepuri. Mana palikšana rajona centrā vēl nebija īsti skaidra. Iesaistīšanās svētku noformēšanā, prasme zīmēt diagrammas gan nostabilizēja manu palikšanu, bet komandatūra vēl īsti rajona centrā pierakstījusi mani nebija. Zivju fabrikas direktors, kolektīvizācijas laika aktīvists, bijušais milicis ar nepabeigtu četru klašu izglītību gan varēja, bet vēl nebija mani pieprasījis kā darbaspēku sev. Katru rudeni un pavasari komandatūra izsauca izsūtītos, kur tos pārstāvji no darba vietām apskatīja un novērtēja to lietderību saviem darbiem. Mobilizācija satrauca visus, jo, nosūtot kaut kur darbā tālu projām, nebija zināms, vai tiks atpakaļ. Rudenī viena latvietē mums blakus uz Obas krasta bija lēti nopirkusi nelielu mājiņu, kura nākošā vasarā tiktu ieskalota upē. Viņa uzaicināja gultas vietā priekšelpā ar noteikumu, ka es nodrošināšu mājiņas apkurināšanu. Kamēr Oba vēl bija vaļā, es malku ar oblasoku vedu no upes otra krasta, vēlāk ziemā ar ragaviņām no tās pašas vietas, jo mežs bija divtik tālu un zirgu no darba vietas nedeja. Vēl pēc darba vakarā varēju paņemt no darba pa nastiņai skaidu vai dēļu atgriezumus. Ar vecākiem sarakstījos regulāri un biju priecīgs, ka viņiem bija kartupeļi un saknes, kā arī tēva samakšķerētās zivis. Es tā īsti paēdis nebiju un, kā paēst, bija jādomā pastāvīgi. Ar Maigu tikāmies bieži un abiem gribējās būt kopā

un vatētas bikses, kuras Maiga savā darbnīcā bija sašuvusi, tad ar veļu mums bija pavisam slikti, vienās skrandās un ielāpos. Sakarā ar stāšanos laulībā Maigai darbā piešķīra 10 m baltas drānas. Tad nu es arī tiku pie veļas. Maigai pūrā bija pāris palagu un sega. Gultai mums bija dēļu laža, no palaga sašūts salmu maiss. Bijām laimīgi, bija labi.

Tuvojās pavasaris. Līdz ledus iešanai un tai sekojošiem plūdiem vajadzēja sagādāt malkas rezerves. Vakaros un svētdienās braucu pāri Obai, ar ragaviņām vezdams pēc iespējas lielāku vezumu. Fiziskā piepūle kā darbā, tā mājās, malku gādājot, radīja nepieciešamību vairāk ēst, bet kartupeļu cenas pavasarī bija augstas un tiem arī algas nepietika. Lai gan strādāju zivju fabrikā, zivis strādājošiem nedeļa un arī nepārdeļa. Kara gadu stingrā uzskaitē vēl turpinājās. Zivju fabrikā ziemas zvejā saķertās zivis sasaldētas salika lielos skalu grozos, svarā ap 40 kg, novietoja saldētavu šķūņos ar dubultsienām, kur, kļūstot siltākam laikam, lai zivis neizkustu, bēra ledu un sāli. Līdz ko ledus Obā izgāja, no Tomskas un Novosibirskas pēc zivīm ieradās kuģi un refrēžatorbaržas. Zivju ātrākai nosūtīšanai izmantoja arī pasažierkuģus, kuru kravas telpās saldēto zivju grozus sakrāva starp šaurām dēļu kastēm ar ledu. Zivju produkcijas iekraušana baržās un kuģī notika steigā nepārtraukti diennakti, un tur nodarbināja visus fabrikas ļaudis. Zivju grozus nesa uz nestuvēm galvenokārt sievietes - zivju apstrādātājas, kas sastādīja trīs ceturtdaļas no fabrikā strādājošajiem. Vīrieši bija pie noliktavu izkraušanas un uz baržām vai kuģiem kravas telpās. Kad rajona centrā pēdējās zivis bija kuģī iekrautas un ļaudis tikko turējās kājās, kuģī vēl bija palikusi vieta, lai tur iekrautu vēl 12 km attālā zivju pieņemšanas punkta zivis. Direktors lūdza brīvprātīgos. Mēs, kas vienā brigādē bijām strādājuši uz

kuģa, piekritām. Aizbraucot tur, atverot saldētavu, kas 2,5 m augstumā bija piekrauta līdz pašām durvīm, vienīgi man, augumā garākam, bija iespējams ar lauzni izkustināt augšā kopā sasalušos zivju grozus. Tie izkustināti sāka slidēt un sabruka man virsū, mani piespiežot pie zemes. Kad grozus no manis noņēma, sajutu sāpes mugurā, bet, tā kā ar kraušanu vajadzēja steigties, tad, sāpes pieciešot, turpināju līdz ar pārējiem grozus padot nesējiem. Kad pēc iekraušanas, kuģim aizbraucot, mūs ar liellaivu veda atpakaļ uz Kargasoku, jutu, ka ar muguru nav labi. Otrā dienā mums tika dota brīvdiena, un es visu dienu nogulēju. Tā kā sāpes mugurā nerimās, tad otrā rītā gāju uz 3 km attālo poliklīniku. Tā kā rentgena poliklīnikā nebija, tad iztaustot ārste neko nevarēja noteikt. Izdeva uz trīs dienām atbrīvojumu no darba un palaida mājās, lai guļot. Pēc trīs dienām izgāju darbā un, sāpes ciezdams, mēģināju strādāt. Mucinieku darbs skaitās smags fizisks darbs ar lielu slodzi mugurai un rokām. Pamazām pie sāpēm pieradu, varbūt arī pamazām pierima. Bet nu mums radās problēma ar dzīvokli. Mājiņa Obas krastā, kurā pa ziemu dzīvoja mūsu zemnīcas saimniece, tika pārdota nojaušanai citiem latviešiem, kuri bija nopirkuši arī mūsu zemnīcu, ļaujot bijušai īpašniecei un mums tur kādu laiku vēl padzīvot. Obas krasta mājiņā dzīvojošās bija mātes, kas savus bērnus pērnrudden bija aizvadījušas uz Latviju un arī pašas paslepus taisījās doties uz turieni. Pēc mēneša viena laimīgi aizbēga, otru uz kuģa noķēra un notiesāja uz sešiem gadiem. Ar jauno mājas īpašnieku sarunāju, ka viņš ļaus man malkas šķūnīti pārbūvēt par dzīvojamo mājiņu mums ar Maigu, bet es par to nojaukšu un pārnēsīšu krastā mājiņu un materiālus pie puszemnīcas. Pēc tam kopīgi ar mājas saimnieku Riekstiņu Kārli, kas celtnīcībā nebija strādājis, apņēmos, viņam piepalīdzot, izmantojot zemnī-

cas sienas, tās paaugstināt ar četrām baļķu kārtām, no nojauktās mājas materiāliem piebūvēt otru telpu. Vispirms ar steigu sāku pārbūvēt malkas šķūnīti, lai mums ar Maigu būtu, kur dzīvot. Vasaras otrā pusē mēs jau varējām tur dzīvot. Izbūvēju mazu plītiņu ar sildmūri, kas mazo telpu pārdalīja virtuves daļā 1,5 x 2,20 m un istabiņā 2,20 x 2,20 m.

Riekstiņu Kārlis, kas bija kluba akordeonists, palīdzot otrai bēgļei, tika apcietināts un noturēts pusotra mēneša izmeklēšanā. Tā kā viņš rajona centrā bija jau no 1941.gada un visiem pazīstams muzikants, tad tika laimīgi palaists vaļā. Līdz rudenim kopīgiem spēkiem uzbūvējām arī viņa mājiņu. Visu šo laiku sāpes mugurā bija jūtamas, bet citas izejas nebija, ar visu bija jātiek galā pašam. Ziemas sākumā man periodiski bija zīmēšanas, noformēšanas darbi. Maksāja man par dienām no vidējās izpeļņas. Fabrikai uzcēla klubu un to bija jānoformē, gan skatuves aizkara metu, dekorācijas, vēlāk vadoņu portretus. Noformēšanas darbiem tika izmantots pelēcīgs ietinamais kartons, avižu papīrs un uz rāmja uzvilkts balts audekls. Krāsām melna, sarkana, zila tinte, dzeltenai un zaļai pretmalārijas tabletes, akrehīns un plazmacīts. Šos darbus strādājot, man izdevās atpūtināt muguru, bet pavasarī, sākoties kraušanas darbiem, sāpes mugurā atsākās. Pavasarī mēģinājām fabrikai ierādītā zemē iestādīt kartupeļus, izgāžot celmus un nelielu laukumiņu uzrokot, bet, sākoties ikgadējiem uzplūdiem, mūsu iestādītie kartupeļi applūda. 1948. gada vasarā sāka pārdot veikalā papildus maizi par komercenām. Sāka no specuzskaites noņemt 30.gadā no Altaja izsūtītos zemniekus, kas viesā arī mūsos cerības. Rajona sādžās, kā dzirdēja, sāka krievi arī izbraukt, it īpaši tie, kuriem karā iesauktie bija dzīvi atgriezušies, lai gan to lielais vairums bija galvas nolikuši pie Staļingradas un Kurskas. Šie demobilizētie, kas bija ie-

saukti kara beigās un demobilizēti kaut kur Eiropā, atgriežoties izturējās pret mums labi, jo saprata, kā mēs esam dzīvojuši un kādi apstākļi mums šeit ir. Maiga pārnāca strādāt uz zivju fabrikas šūšanas darbnīcu. Bija jāšuj cimdi, halāti un citas lietas. Sāka arī šūt kantoristēm kleitas. Izrādījās, ka Maigai bija dotības apgūt dažādus šūšanas darbus, kā ādas mēteļus, uzvalkus, dāmu kostīmus. No latviešu jauniešiem mēs bijām vieni no pirmajiem pāriem. Apprecējās viens otrs no mūsu paziņām. Stimuls tam varbūt bija sezonas mobilizācija, kas neskāra mātes ar maziem bērniem. Vienai otrai latvietei piedzima arī bērni ārļaulībā. Diemžēl, vēlāk šiem bērniem gāja pagrūti garīgā un fiziskā attīstībā. Trauma uz baržām, bada apstākļos 43.gadā, kā vēlāk izrādījās, bija izsākususi kreisās nieres tuberkulozi un skārusi man arī tās sistēmas orgānus. Tādēļ izrādījās, ka man nevar būt bērni, lai gan, objektīvi vērtējot, tādos apstākļos arī vēlāk diez vai mums būtu izdevies izaudzināt veselīgus pēcnācējus.

Pagāja ziema. Nu jau veikalos varēja nopirkt darba apģērbus un apavus, kā arī maizi. 1949.gada pavasari, tāpat kā visus iepriekšējos, mēs gaidījām ar cerībām tikt mājās. Tad pēkšņi dzirdam, ka ar kuģi no Tomskas atvesti no Latvijas izsūtītie latvieši. Nu mums jau vairs nebija, ko cerēt. Neliela daļa atvesto tika atstāti rajona centrā, pārējie izvietoti pa Vasjuganas krastiem. Lielāka daļa bija no laukiem. Spriežot pēc līdzpaņemto mantu saiņiem, viņi, liekas, bija varējuši šo to vairāk paņemt līdzī nekā mēs. Vēl netiku minējis, ka pirmo cilvēku no Latvijas mēs sagaidījām 1946.gada rudenī. Tā bija Latvijas laika pagrīdniece, vācu laikā Salaspils nometnes ieslodzītā. Izsūtīta administratīvi uz 5 gadiem. No viņas mēs iemācījāmies "Zilo lakatiņu"

un citas vācu laikā dziedātas dziesmas.

No Rīgas izsūtītiem uzzinājām par dzīvi Rīgā kara laikā un pēc kara. Cik varēju spriest, vienai daļai bija līdzpaņemta nauda, jo varēja nopirkt šur tur kādu mājeli ar dārziņu. Sādžās kolhoziem sakarā ar krievu 30. gada izsūtīto atbrīvošanu bija tukšas mājas, kur varēja izvietot latviešus. Vēl atbraucējiem kolhozs uz nomaksu deva mājlopus un varēja iedēstīt kartupeļus. Protams, ne jau visās sādžās bija vienādi apstākļi. Bija ģimenes bez tēviem ar maziem bērniem, veciem cilvēkiem. Bet, salīdzinot ar 1941. gada izsūtītajiem, 1949. gadā bada nebija, bet bija pat sakari ar Latviju, veikalos šādi tādi trauki, apģērbi, apavi, ko varēja nopirkt. Atbraucēji no Latvijas laukiem bija talantīgi zemkopji, lopkopji, darbā rūdīti, ar izdomu. Jau tūlīt, kā stāstīja, kolhozā kartupeļus stādot, latviešu vīri izgatavoja spīļarklus un īsā laikā kolhozam sastādīja divreiz vairāk kartupeļu, nekā citu gadu. Tāpat citos lauku darbos. Gotiņas, kas krieviem deva 3-5 litrus dienā, latviešu koptas, jau pāris mēnešu laikā izslaukumus dubultoja. Vēlāk latvietes lopu fermās pacēla izslaukumus vēl vairāk. Tas parādījās arī Tomskas apgabala rajonu rādītājos. Maskavā sāka interesēties par tādu lopkopības pacēlumu, aicinot pirmrindniekus uz Maskavu dalīties pieredzē. Sākoties sarakstei ar Latviju, kaut gan ne visi vēlējās sarakstīties ar Sibīriju, uzzinājām, ka tie, kurus kara vētras skārušas mazāk, beiguši skolas, augstskolas, attīstījuši savas dzīves, viens otrs taisījis karjeru. Arī 1949. gada izsūtīto bērni nokļuva apstākļos, kad valodas nezināšana, skolu trūkums tuvumā radīja pārtraukumu skolas gaitās un daudzi palika bez izglītības turpināšanas. Lai pilnīgi nodrošinātu iztiku, mums bija nepieciešama mājiņa ar kartupeļu dārziņu. 1949. g. rudenī uz

nomaksu mums turpat blakus izdevās nopirkt pusmājiņu ar zemiņi kartupeļiem. Mājiņa nebija dārga, tādēļ ka to apdraudēja Obas krasts, kas katru gadu arvien vairāk tuvojās. Vasarā es apmācīju divus mācekļus mucinieku darbiem, par ko man maksāja. Līdz ar to varējām sadabūt iemaksu par mājiņu. Nu varēju domāt par manu vecāku izvešanu no purva sādžas Rabočijas. Atļauju pārbraukšanai pie mums vecāki saņēma un rudenī, norokot kartupeļus, tos līdzņemot, pārbrauca pie mums. Rabočijā manis būvētā mājiņā par nelielu samaksu pārnāca dzīvot to pavasari atsūtītā ģimene, kas pēc pāris gadiem tur esot uzbūvējusi jaunu māju. Tā ziemu bijām apgādāti ar kartupeļiem un visi bijām kopā. Vienīgi Maigas mammu uz Kargasoku nelaida. Tikai man ar veselību nebija labi. Ziemā, šad tad tiekot pie zīmēšanas, veselība atlaba. Tēvs pamazām sameklēja sev darbu kā krāsotājs. Gatavoja izkārtnes veikaliem, vēlāk sāka izkrāsot priekšnieku kabinetus ar tur modē pastāvošiem koka imitācijas paneļiem un dekoratīvām bordēm, kā tēvs bija dekorējis telpas gadsimta sākumā. Tas gaumes līmenis, kāds bija Latvijā līdz 40. gadam, kad telpu dekoratīvie noformējumi tika veidoti pēc Vakareiropas paraugiem, žurnāliem un albumiem, kurus tēvs 30. gados izrakstīja un izmantoja savā darbā, Sibīrijas ļaudīm nebija saprotams.

Tēvs visus pārsteidza ar darba kvalitāti un materiālu ekonomiju. Mucinieka pamatdarbs, arī pavasara kraušanas darbi uz baržām man sāpes mugurā pastiprināja. Vajadzēja kaut ko darīt. 1950. gada pavasarī rajona slimnīcā sāka strādāt jauns talantīgs žīdu tautības ķirurgs no Tomskas. Par romantiskiem sakariem ar Tomskas profesoru jaunajām sievietēm viņš tika nozīmēts darbā ziemeļu rajonā. Aizejot uz pieņemšanu, viņš konstatēja man mugurkaula skriemeļu tuberkulozi. Uzzinot, ka esmu zem komandatūras, viņš paraustīja plecus un teica, ka mani nozīmēt ārstēties

uz Tomsku viņš nevarot, nav tādu tiesību. Vēlāk, vasaras otrā pusē slimnīcā bija jāremontē operāciju zāle. Ķirurgs, kas bija arī slimnīcas vadītājs, uzzinājis, ka rajonā esot labs māldermeistars, kas protot strādāt, uzaicināja tēvu izkrāsot operāciju zāli. Tur strādājot, tēvs ieminājās par mani, ka man sāpot mugura. Ķirurgs teica, lai atnākot vēlreiz uz izmeklēšanu. Šoreiz apskatīja mani uzmanīgāk un nolēma, ka ārstēšana man jāuzsāk nekavējoties tepat. Tiku uz nedēļu ievietots slimnīcā, kur mani izmeklēja un ierādīja, kā man jāiekārto gulēšana mājās, jo nepietiekošo vietu dēļ slimnīcā mani ilgstoši ievietot nevarēja. Iznākot no slimnīcas, izgatavoju sev gultu, slīpi paceļamu un nolaižamu. Gultas galā trīsi, uz kura uzlikt auklu ar smagumu galā (divi ķieģeļi), lai aiz padusēm iekārtam uz slīpajiem gultas dēļiem neslidētu uz leju. Vēl iztaisīju gultā novietojamu molbertu zīmēšanai. Divas stundas diennaktī varēja gultu izmantot atpūtai. Nu jau divus gadus mums bija petrolejas lampa, līdz tam šeit latvieši, ja dabūja petroleju, tad dedzināja kvēpeklišus. Ievilkām radio translāciju. Nu dzirdējām ziņas no ār pasaules. Izrakstījām apgabala avīzi. No Latvijas tika atsūtītas grāmatas. Beidzot arī es tiku pie lasīšanas, jo pirmos piecus gadus izsūtījumā vispār pie grāmatām netiku, visu laiku klīdu pa mobilizācijām, tālākos gadus vakarus aizņēma mitekļa celtniecība, malkas sagāde, rūpes par ēdienu. Sakarā ar manu slimību Maigai atļāva strādāt mājās. Bijām nopirkuši no izsūtītiem krieviem, kas brauca atpakaļ uz savu dzimto pusi, vecu "Singer" cara laika šujmašīnu un pulksteņi ar bumbām, jo visi pulksteņi no mājām bija "noēsti". Sāku lasīt skaļā balsī grāmatas krievu valodā. Sākumā gāja ļoti lēni, bet pamazām ielasījos. Kad pārraidīja radiotranslāciju, klausījos un precizēju izrunu. Pa dienu, kad no loga nāca gaisma, zīmēju. Ķirurgs man lūdza uz-

zīmēt profesora Čerepņina, lielākā Rietumsibīrijas speciālista kaulu tuberkulozē, portretu, pie kura mans ķirurgs bija mācījies. Pirmo portretu zīmēju pēc pases lieluma fotoattēla, vēlāk - pēc lielākas fotogrāfijas. Nekādus mākslas šedevrus jau neradīju, bet portretisko līdzību tomēr panācu. Papīru man bija atsūtījis brālis. Zīmēju ar zīmūkrāsām pasteltehnikā.

Bieži mūs apciemoja draugi, kuru līdz ar 1949. gada atbraucējiem bija kļuvis vairāk. Daudzi dzīvoja tepat kaimiņos. Pirmos mēnešus man apmaksāja slimības lapu, pēc tam mani pārveda uz invaliditātes pensiju 300 rubļi. Pirmās grupas invaliditāte man tika piešķirta sakarā ar ražošanas traumu, ko apstiprināja akts. Ar sakņu dārziņu pie mājas bijām pilnībā apgādāti ar saknēm, pārējo pirkām par pensiju un darba algām. 1951. gada martā uz Kargasoku atbrauca apgabala deputāts prof. Čerepņins un laimīgā kārtā tika atvests pie manis. Mani apskatījis, apstiprināja diagnozi un lika man vēl gulēt vismaz gadu, absolot izsūtīt izziņu ar slimības diagnozi un nepieciešamību pēc tam nēsāt ortopēdisko korseti tālākai slimības ārstēšanai. Bez tādas izziņas man bezcerīgi būtu izbraukt uz Tomsku izgatavot korseti, jo diagnozes noteikšanai bija vajadzīga rentgenogramma, kuru rajonā nevarēja uzņemt, jo tāda rentgena šeit vispār nebija. Bet, lai tiktu līdz Tomskai un rentgenam, vajadzēja ar to apstiprinātu diagnozi.

1951. gada vasarā pagāja desmit gadu kopš mDsu noziedzīgās izsūtīšanas. Neskatoties uz Apvienoto Nāciju Organizācijas lēmumu parakstīšanu par tautu un cilvēku tiesību principiem, Padomju Savienībā tos neievēroja. Tēvam komandatūrā uz dēļa lika lieliem burtiem uzrakstīt Molotova parakstīto lēmumu par izsūtīšanām, nenorādot izsūtīšanas ilgumu. Jau 1950. gada vasarā rajona centrā sāka pa-

rādīties otrreiz izsūtītie, gan tādi, kas bija aizbraukuši legāli kā bērni, gan arī nelegāli aizbraukušie. Pēdējie viens otrs tika sodīts uz pieciem gadiem lēģerī, bērni Latvijā izņemti no mācību iestādēm, pa etapu atsūtīti uz agrākajām izsūtījuma vietām. No 1941.gadā izsūtītajiem bērniem mācīties izdevās galvenokārt tikai tiem, kas dzīvoja rajona centrā vai tā tuvumā. Tālāk esošos agri iesaistīja fiziskos darbos un tad mācīties nelaida, un viņi arī vairs to nespēja. Atceros, ka 1946.gadā komandantam ieminējos, ka man vajadzētu turpināt studijas, tad mani izsmēja un teica, ka man jāstrādā šeit un kur mani sūta. Tikai dažiem no 1941.gada izsūtītajiem, Latvijā vidusskolu beigušiem, šeit vēlreiz beidzot vakara vidusskolu, vēlāk izdevās Tomskā sākt mācības augstskolās.

Lai gan man, aiz padusēm slīpā gultā iekārtam gulēt nebija viegli, tomēr biju priecīgs, ka ārstējos un biju pārliccināts, ka izārstēšos. Ārstēšanos ietekmēja arī tas, ka biju kopā ar saviem tuviniekiem. Mums bija kaķis un suns, kas papildināja mājas omulību. Pagāja 1951. gads, un manu gulēšanu pagarināja vēl līdz 1952.gada rudenim.

Vasarā saņēmu izziņu no profesora uz deputāta blankas, ka man nepieciešama tālākai ārstēšanai ortopēdiska korsete un rentgena kontroles, ko var izgatavot un izdarīt tikai Tomskas pilsētā. Lai pēc divu gadu gulēšanas es varētu aizbraukt uz Tomsku, man ķirurgs izgatavoja pagaidu ģipša korseti. Maiga saņēma atļauju mani kā pirmās grupas invalīdu pavadīt. Mūs uz Tomsku pavadīja no komandatūras nozīmēts komandants konvojieris. Braucām II klases divvietīgā kajītē. Brauciens ilga trīs dienas. Mūsu pavadonis dzīvoja pa kuģa bufeti vienā žvingulī, un mums Tomskā bija viņam jāpalīdz nokāpt no kuģa. Bija mums pāris Tomskas latviešu adreses, jo svešā pilsētā grūti bija atrast, kur

palikt. Pirmajā adresē paziņa bija izbraucis. Otrajā, neskatoties uz saspiestību, tikām piemitināti. Tur nodzīvojām vairāk nekā mēnesi, kamēr sameklējām sev gultasvietu virtuvē aiz krievu krāsns. Korsetes izgatavošanā bija rinda, un izgatavošana ieilga. Komandatūra mūs ņēma pagaidu uzskaitē līdz korsetes izgatavošanai, ar domu sūtīt mūs atpakaļ, lai gan tālākā ārstēšana man bija iespējama tikai Tomskā. Lai būtu līdzekļi iztikai, Maiga sameklēja darbu šūšanas ateljē par piegriezēju.

Kamēr man gatavoja korseti, uznāca ziema, aizsala upes un sūtīt mūs atpakaļ uz rajonu komandatūra vairs nevarēja. Pēc izmisīgas cīņas apgabala komandatūrā Maigai izdevās panākt mūsu palikšanu Tomskā. Ar jauno ādas korseti, ko saturēja metāla karkass un no rīta gulus bija jāsašņorē, lai saturētu un mazinātu slodzi uz mugurkaulu, drīz saradu, sāku staigāt un šo to darīt. No pirmās grupas invaliditātes mani pārcēla uz otro grupu ar 225 rbļ. pensiju. Tiku uzņemts tuberkulozes dispansera uzskaitē un uzsāku medikamentozo ārstēšanos. Maiga kā piegriezēja ātri iestrādājās, labi orientējās modēs un ieguva pasūtītāju atzinību. Lai mums pietiktu iztikai, Maiga pieņēma otru šuvēju brigādi un strādāja ilgāku darba laiku.

Tomskā mēs mazāk izjutām, ka esam izsūtītie, vienīgi to atgādināja ikmēneša reģistrācija komandatūrā. Ķirurgs, kas mani ārstēja rajona centrā, atgriezās Tomskā un strādāja pilsētas slimnīcā, kur studenti izgāja mācību praksi un bija bāze Tomskas medicīnas institūtam. Tur viņš bija stāstījis par mani kā labu zīmētāju, un tā mani uzaicināja strādāt institūta kara ķirurģijas, vēlāk arī ginekoloģijas katedrās. Zīmēju no medicīnas atlasiem uz vatmaņa loksnes lieluma planšetēm uzskates līdzekļus, t. i., operāciju procesus, orgānu griezumus. Lai

institūts varētu man samaksāt ar pārskaitījumu, iestājos invalīdu artelī, kur bija mākslinieku grupa. Strādāju mājās. Institūtā nācu saskarsmē, pirmo reizi Sibīrijā, ar krievu inteligenci, iejūtīgiem, smalkjūtīgiem cilvēkiem. Gribēja mani pie sevis pieņemt par zīmētāju pazīstamais prof. Savinihs, bet komandatūra nedeva atļauju.

1953.gada martā, Staļina bērū dienā biju pilsētā un vēroju, kā sibīrieši uzņem notikušo. Nopietni, drūmi, piesardzīgi. Tomska skaitījās studentu un noziedznieku pilsēta. To izjutām rudenī, kad amnestēja kriminālnoziedzniekus. Vakaros ielas bija tukšas un, ja gāja, tad pa ielas vidu. Vakaros es vienmēr gāju pretim Maigai uz darbu. Tomskas apkārtnē arī bija noņemti 1949.g. izsūtītie latvieši, liekas tādēļ, ka lielu daļu kolhoznieku bija uzsūkusi Tomskas pilsēta. Ap Tomsku bija melnzeme un latviešu zemnieki īsā laikā pacēla panīkušās kolhozu saimniecības un arī paši bija iztikuši. Labvēlīgs tam bija arī tuvais pilsētas tirgus. Tomskā pamazām bija jau saradušies izsūtītie kā latvieši, tā arī citu tautību ļaudis un bija kur aiziet, pabūt kopā. 1953.gadā mums izdevās netālu kaimiņos izīrēt palielu istabiņu atsevišķā mājiņā. Saimnieki bija uzbūvējuši pie ielas sev jaunu māju. Maigas mamma beidzot bija dabūjusi atļauju atstāt zvejnieku kolhozu Kargasokas rajonā un pārbraukt pie mums. Pagāja 1954. gads. 1955.g.gadā izsūtītiem tika dotas tiesības bez speciālām atļaujām pārvietoties apgabala robežās, jauniešiem - tiesības iestāties augstskolās. Vasaras vidū Maiga kopā ar piegriezēju grupu par labu darbu dabūja komandējumu uz Maskavu un Ļeņingradu pieredzes apmaiņai. Priekšniecība, gan ar grūtībām, bija dabūjusi Maigai atļauju no komandatūras. Es tajā laikā aizbraucu uz Kargasoku pie vecākiem. Rajona centrā nekas daudz nebija mainījies, ļaudis paēduši bija, bet darba iespējās šeit nekas nebija

mainījies. Lielais vairums izsūtīto, kas bija palikuši dzīvi, vēl joprojām dzīvoja sādžās, kur 1941.gadā bija novietoti. Bija kartupeļu dārziņi, vienam otram mājlopi. Vecie ļaudis vieninieki apmiruši.1955. gada beigās Jānis Latvijā atbilstošās iestādēs sāka interesēties par vecāku un manu atgriešanos mājās. Cerības deva pārmaiņas, kas pēc Staļina nāves bija notikušas krievu zemē.

Novembrī mani pēkšņi izsauca uz komandatūru un iesniedza zīmi, ka esmu noņemts no komandatūras, bet pēc pāris dienām zīmi atkal atņēma. Vēlāk izrādījās, ka Jānis tai iestādē kaut kā nebija izpaticis un par to mums Tomskā tūlīt atbrīvošanas atļauju atņēma.

Jaunais, 1956.gads mums sākās ar lielu nelaimi. 24.janvārī nākot no darba, pie pašām mājām bandīts aplaupīšanas nolūkā ar cirvja cirtienu pa galvu ielauza Maigai galvaskausu, bet ļaužu iztraucēts, paķerot rokas somiņu aizbēga. Laimīgā kārtā kaimiņi, kuri bija bandītu iztraucējuši un kuriem bija telefons, nekavējoši bija izsaukuši ātro palīdzību un miliciju. Milicija un ātrā palīdzība ieradās ātri, un Maiga bezsamaņā nekavējoties tika aizvesta uz slimnīcu un tūlīt operēta. Atkal, laimīgas sagādīšanās dēļ, slimnīcā tonakt dežūrēja mums no rajona pazīstamais ķirurgs, kas veiksmīgi Maigu izoperēja. Pēc pusotra mēneša Maigu no slimnīcas izrakstīja ar paralizētu sejas pusi, nejūtot ne garšu, ne smaržu. Sejas paralīze gan pamazām atgāja.

Tā nu mēs abi bijām otrās grupas invalīdi. Ņēmu un uzrakstīju iestādēm iesniegumu ar lūgumu noņemt mūs no komandatūras, jo nu esam invalīdi ar ierobežotām darba spējām un Sibīrijā maz noderīgi. Jūnija sākumā manus vecākus, kā arī mūs abus ar Maigu no specuzskaites noņēma. Maigas mātei atbrīvojumu vēl nedeava. Tovasar sākās masveidīga izsūtīto noņemšana no specuzskaites gan 1941., gan 1949.gada. Saņēmām

brīvās pases un sākām gatavoties uz mājām. Sagaidījām vecākus no Kargasokas. Viņiem arī bija pēdējais laiks mājiņu atstāt, jo Oba jau skaloja sliekus un līdz rudenim tā būtu ieskalota upē. Mājiņu vecāki pārdeva kaimiņiem malkā, iegūstot vienam ceļa naudu uz mājām. Mēs ceļa naudu bijām iekrājuši. Ceļā pavadījām piecas dienas ar pus dienu Maskavā. Vilcienam sakot kustēties Tomskā, ar katru kilometru sajūtām, ka izklūstam no kaut kāda tumša, drūma ļaunuma loka. Caurbraucot Urāliem, kur Maigas tēvs ar tūkstošiem citu tēvu palika turienes nāves laukos, pārņēma smaga, sāpīga sajūta. Tēvs, māte un es bijām tā retā ģimene, kurai, kaut arī veciem un slimiem, laimējās atgriezties mājās. Atstājot aiz muguras Maskavu, staļinlaika ļaunuma perēkli, sāka nodarbināt doma, kāda mums būs turpmākā dzīve Latvijā. Tuvojoties Latvijas robežai, pieplakām pie logiem. Robežu pārbraucot, likās, ka kaut ko pelēku nomaina svaigs zaļums, likās, ka viss ir kaut kā saulaināks. Vilciens pēkšņi samazināja gaitu un apstājās, liekas, pie semafora. Ļaudis sāka izkāpt no vagoniem, apsēžoties pļavmalā dzelzceļam blakus. Arī mēs ar Maigu izkāpām. Atgūlāmies zaļajā zālītē starp margrietiņām, pavērdamies pēc piecpadsmit gadiem saulainajās dzimtenes debesīs, bet jau pēc brīža lokomotīves svilpe mums atgādināja, ka vēl mums ceļš priekšā, gan tiešā, gan pārnestā nozīmē. Rīgā mēs iebraucām 23. jūnijā ap pusdienlaiku. Uz perona mūs gaidīja Jānis. Lai gan bijām no viņa saņēmuši fotogrāfijas, tomēr dzīvu redzot, grūti bija viņu pazīt. Droši vien viņam mūs tāpat. Pirmā apmešanās mums bija paredzēta Jelgavā pie Jāņa.

Uz turieni mūs aizveda Jāņa sievas brālis ar savu "Pobedu". Jānim bija pusotras istabas dzīvoklis otrā stāvā Ūdens ielā. Pirmais vakars bija pārdzīvojumu pilns. Jānim bija divi bērni- Atis 13 g. vecs un

Līga 2 gadus un gaidīja vēl trešo. Līgai bija vārda diena, otrā dienā - Jāņi. Otrā rītā mūs pārsteidza miliča ierašanās pasu pārbaudei. Vecākiem lika tūlīt pierakstīties, mūs izsauca pie milicijas priekšnieka. Nekavējoties aizgājām, kur mums priekšnieks, krievu tautības, nikni uzbruka, kāpēc mēs no turienes esam atbraukuši, neņemot vērā, ka mēs kā invalīdi esam pēc 15 gadiem atgriezušies savā dzimtenē. Lika trīs dienu laikā pierakstīties, citādi sodīšot un sūtīšot atpakaļ. Pēc trīs dienām pierakstījāmies Jelgavas nomalē, pirtiņā pie Jāņa sievas brāļa. Šī Jelgavas pierakstīšanās mums ar Maiņu radīja grūtības vēlāk, pierakstoties Rīgā. Steidzīgi griezāmies Jelgavas sociālās nodrošināšanas nodaļā, lai ātrāk saņemtu no Tomskas pensijas dokumentus.

Tā kā brāļa dzīvoklī šaurības dēļ mēs pārnakšņot nevarējām, tad pa nakti piemetināja mūs brāļa sievas tante Rožu ielā, turpat Jelgavā. Sākām katru dienu braukt uz Rīgu, meklējot paziņas un iespēju tur apmesties un atrast darbu. Paziņu adreses atradu adresu galdā. No pirmskara paziņām neviens mums nespēja palīdzēt. Arī sociālās nodrošināšanas ministrijā mums palīdzību dzīves atsākšanai atteica. Nolēmu vēl griezties Raiņa bulvārī 5 pie izsūtīto daļas priekšnieka Karpača, uzzināt, kādas mums tagad tiesības ir vispār, kā arī uz dzīvokli. Uzņēma mani laipni, piecēlās, pat sniedza roku un teica, ka viņš tagad dzīvojot mūsu dzīvoklī Zaubes ielā 6, dz. 7. Kas attiecoties uz tiesībām un dzīvokli, tad tādas mums esot, tādas pat kā viņam, lai griežoties pēc dzīvokļa izpildkomitejā. Tur, protams, man atteica. Viens otrs no izsūtītajiem atgriezies panāca rehabilitāciju, kas viņam deva tiesības ārpus rindas saņemt apdzīvojamo platību un naudas pabalstu divu mēnešu apmērā. Mani, griežoties pie republikas

prokurora rehabilitācijas jautājumā, rehabilitēt nevarēja tādēļ, ka mūsu ģimenē neviens nebija sodīts, tātad neesot iespējams ne ierādīt dzīvokli, ne naudas kompensāciju izmaksāt. Pēc pusotra mēneša meklējumiem Valdis Miezis, zēns, ar kuru mēs dzīvojām kopā Sibīrijā, atļāva dzīvot savā istabā Mežaparkā, kura viņam bija bijušās vecāku mājas dzīvoklī. Pēc 1941.gada izsūtīšanām mājā un dzīvoklī iegāja viņa tante. Tur arī 1946.gadā atgriezās Valdis pēc Sibīrijas. 1948.gadā māju nacionalizēja, un Valdim atstāja vienu 14,5 m² istabu, pārējās apdzīvoja tante. Apprecoties viņš pārgāja dzīvot pie sievas Pārdaugavā, un istabu tante pa vasaru izīrēja rīdziniekiem. Salīgām ar tanti par 175 rbļ. mēnesī tur dzīvot. Tā kā istabā bija pierakstīts vīrietis, tad Maigai vajadzēja atrast citu vietu, kur pierakstīties. To atradām pie attālas radnieces, bet milicijas pārvaldē mums pierakstu dažādās vietās nedeva. Tur mums laimīgi palīdzēja mans skolas biedrs, kas strādāja pie Berklava par šoferi. Uz manu iesniegumu Berklavs uzlika vīzu- pierakstīt. Pirms tam bija arhīvā jādabū izziņa, ka esam līdz 1941.gada 14.jūnijam dzīvojuši Rīgā. Bija tā sagadījies, ka mūsu dzīves vieta Mežaparkā bija četras mājas tālāk no Maigas vecāku mājas, kur viņi dzīvoja pirms izsūtīšanas. Sagaidījām no Tomskas pensijas lietas un sākām saņemt pensijas, es ~ 425 rbļ., Maiga - 450 rbļ. Stājāmies uzskaitē dispanseros, es Tuberkulozes, Maiga - Psihoneiroloģiskā kā traumatiķe. Saņēmām bagāžu no Tomskas, ko bijām izsūtījuši pirms prombraukšanas. Nu mums bija jāsāk dzīve no jauna trešo reizi. Kargasokā, Tomskā un nu Rīgā. Sākot ar 1956.gadu Pad. Savienībā pārskatīja pensiju likumu un nu, pierādot darba stāžu, varēja cerēt uz pensiju. Izrādījās, ka izsūtītajiem, kas kā darba spēks 1941.gadā tika nodoti kolhoziem, nostrādātie gadi darba stāžā

netika ieskaitīti. Man un Maigai gan bija izdevies invaliditātes pensijām darba stāžu pierādīt.

Jelgavā māte pārņēma brāļa ģimenē mājas darbus, jo brālis strādāja Jelgavas pils atjaunošanā kā inženieris, brāļa sieva strādāja skolā, pasniedzot zīmēšanu un mākslas vēsturi. Tēvs iestājās darbā par krāsotāju, lai gan viņam kā amata meistaram bija grūti samierināties ar ārkārtīgi zemo darba organizāciju un darbu izpildījumu, krāsu izniekošanu. Novembrī brāļa ģimene papildinājās ar trešo bērnu Kārli. Maiga 1957.gada janvārī sāka strādāt ateljē "Maiga" par piegriezēju, jo ar pensijām iztikt nevarējām. Man korsetē, otrās grupas invalīdam, fizisku darbu strādāt nebija iespējams, bet citu specialitāšu man nebija. 1957.gada vasarā no Tomskas atgriezās Maigas māte. Tikai ar lielām grūtībām izdevās atrast viņai gultasvietu caurstaigājamā virtuvē pie attālas radnieces. Maigas mātei bija jau pensijas gadi, bet Sibīrijā kolhozā nostrādātie 13 gadi darba stāžā netika skaitīti. Iekārtojās darbā Sarkanā Krusta slimnīcā par saimniecības māsu. Manam tēvam no 50 nostrādātiem darba gadiem pensijai ar grūtībām iadevās savākt 10 gadus. Saņēma 280rbļ. nepilnu pensiju. Manai mātei neizdevās dabūt darba stāža dokumentus.

1947.gada rudenī man izoperēja 1943.gadā sākušos tbc procesu, vēlāk, 1985.gadā ārstējot vienīgās nieres blodiņas iekaisumu, man konstatēja, ka esmu izslimojis kā plaušu, tā kreisās nieres tuberkulozi. Acīmredzot, šie procesi tika izārstēti, sākot ārstēt mugurkaula tbc. 1958.gada jūnijā ar jaunības drauga ieteikumu tiku pieņemts uz mēnesi piedalīties ZA Vēstures institūta etnogrāfiskā sektora rīkotā ekspedīcijā Valkas rajonā. Šā gada sākumā konstatēja, ka man mugurkaula tbc process apstādināts, bojātie skriemeļi sakaļķojušies, un korseti

vairs nevajadzēja nēsāt. Etnogrāfu ekspedīcijā man bija jāuzmēra, jāzīmē seno lauku celtniecības objektu plāni, pretskatu griezumi un detaļas. Sibīrijā pašam strādājot namdara darbus gulbūvēs, labi zināju koka konstrukcijas, kas lieti noderēja etnogrāfiem. Šos uzmērījumus, plānus un detaļu skices vēlāk ziemā pārzīmēju tušā, etnogrāfu publikācijām. Institūts šos darbus maksāja kā līgumdarbus. 1959. un 1960. gadu vasarās es atkal piedalījos ekspedīcijās Daugavas krastos, Kokneses-Pļaviņu rajonā. Ziemā atkal uzmērījumus un skices pārzīmēju.

Atgriežoties no Sibīrijas, radās iespēja pēc ilgajiem gadiem atkal satikt skolas biedrus, kādreizējos draugus, paziņas. Visus bija skāris karš, citu vairāk, citu mazāk. Mani vienaudži zēni reti kāds bija palicis neiesaukts leģionā. Daudzi bija krituši, gājuši bojā krievu gūstekņu nometnēs, citi no sabiedroto gūstekņu nometnēm rietumos izklīduši pasaulē. Latvijā palikušie bija turpinājuši mācīties un mums no Sibīrijas atgriežoties, jau bija izstudējuši speciālisti ar darba stāžu. Maigas skolas biedrenes no klasiskās ģimnāzijas bija mediķes un farmaceites. Mūs viena daļa skaitīja kā tādus neveiksmniekus un draudzībai mazvērtīgus.

Toties Maija Silmale sakarā ar Maigas atgriešanos sarīkoja pie sevis skolas biedreņu saietu. Mums, 1941. gada izsūtīšanu pārdzīvojušiem, slimiem un dzīvē atpalikušiem atgriežoties, oficiālās iestādes nekur neizrādīja pretimnākšanu, taisni otrādi - visur lika just, ka neesam līdzvērtīgi pilsoņi. Atceros, 1960. gadā, kad parādot lietderību etnogrāfu ekspedīcijās, mani gribēja pieņemt par laborantu etnogrāfijas sektorā, Vēstures institūta vadība man atteica. Tāpat manam Sibīrijas draugam Ģirtam Bļodniekam - Valodas un literatūras institūtā. Bet bija arī izņēmumi. Tā 1960. gada rudenī mans jaunības draugs sportā Oļģerts

Altbergs ieteica man iestāties par vecāko laborantu sporta spēļu katedrā Fizikultūras institūtā, kur par direktoru bija Ailis. Sporta spēļu katedrā man bija jāved studentu nodarbību žurnālus, tad uzdeva zīmēt institūta laboratoriju mēbeļu plānus un mēbeļu izvietojumu jaunās Fizikultūras institūta ēkas laboratorijās.

Institūtā es nostrādāju līdz 1961.gada rudenim, kad man piedāvāja darbu ZA izdevniecībā. Te nu es esmu pateicību parādā direktores Brisones, galvenās redaktore Zakas un redaktore Rozenbergas cilvēcīgajai iejutībai. Lai gan man alga bija maza, tomēr ar pensiju par otrās grupas invaliditāti man iztika bija nodrošināta. Sāku strādāt par grafiķi, vēlāk kā mākslinieciskais redaktors. Man laimējās, ka turpat blakus strādāja divi pieredzējuši poligrāfiķi-ražošanas daļas vadītājs Bitars un tehniskais redaktors Bokmanis. Daudz palīdzēja mākslinieciskā redaktore Aija Ozoliņa. Biju iekļuvis jauku, kulturālu, strādīgu cilvēku kolektīvā, un tur nostrādātie gadi līdz 1981.gadam, kad aizgāju pensijā, bija paši gaišākie manā darba mūžā.

Vecākiem Jelgavā gāja grūti. Krāsotāja darbs, kur izpeļņu izšķīra paviršība un fiziskais spēks, tēvam veselības dēļ bija jāpamet. Mazās, pusotras istabas šaurībā tēvs un māte apgrūtināja dēla piecu cilvēku ģimeni un izeju atrada 1959.gada vasarā, kad brāļa sievai izdevās saņemt istabiņu 5 km no Jelgavas, skolotāju atpūtai paredzētā mājā "Lediņos". Turpat blakus bija dārzkopības kooperatīvs, kur apbūves gabalu saņēma brāļa sieva savai ģimenei. Vecāki ar mazbērniem "Lediņos" nodzīvoja līdz rudenim, kad skolotāju atpūtas māju ar saimniecības ēkām un teritoriju pārņēma dzelzceļnieki pionieru nometnei. Māte tika pieņemta tur darbā par sardzi un abiem ar tēvu ierādīja istabiņu saimniecības ēkā. Tur tēvs ar māti palika dzīvot arī ziemā. Tēva veselība arvien pa-

sliktinājās un, pārdzīvojis grūtu ziemu, tēvs 1960. gada marta beigās 78 g. vecumā nomira. Apglabājām tēvu netālajos Jelgavas Meža kapos. Māte "Lediņos" nostrādāja līdz 1972. gadam, līdz 80 gadu vecumam.

1965.gadā, lai atrisinātu dzīvokļa jautājumu, iestājos dzīvokļu celtniecības kooperatīvā "Zinātne". Nebija viegli sagādāt iemaksas naudu un dzēst bankas parādu, bet dzīvokļa jautājums bija atrisināts. 1968.gada vasarā beidzot tikām savā dzīvoklī, kur 36 m² trīs istabiņās beidzot varējām visi četri atrast vietu kopā. Tā mums invalīdiem, slimiem un veciem, pirms 27 gadiem no saviem dzīvokļiem izdzītiem, laimīgi Sibīriju pārdzīvojušiem, nācās atrisināt dzīvokļa jautājumu.

Tagad, pēc četrdesmit astoņiem gadiem, nu tikai gads, kā beidzot tiek atklāti rakstīts un runāts par 1941. un 49.gada izsūtīšanām kā par noziegumiem pret cilvēci. Arī pastāvošā vara uzsākusi šo represiju nevainīgo upuru rehabilitācijas lietu izskatīšanu. Lai gan savādi, ka lietu izskatīšana notiek ne gadu, ne notikumu secībā un nozīmīgumā. Nav taču apšaubāms, ka tieši 1941.gada noziedzīgās izsūtīšanas, būtībā masu slepkavības spieda 1944. gada beigās 163 000 latviešu atstāt dzimteni un meklēt patvērumu civilizētā pasaulē. Neskatoties uz to, rehabilitāciju uzsāka ar 1949.gada izsūtītajiem. Izskaidrojums te meklējams ne jau cilvēcībā vai vainas apziņā, bet tai apstākļi, ka kolektīvizācija, Latvijas lauksaimniecības pamata- viensētu izpostīšana, bija novedusi tautu līdz trūcumam. Acīmredzot, ir vēlēšanās atjaunot latviešos atkal saimniekošanas prieku un lauku darba tikumu, bet kā lai to panāk, ja ir bijis 1949. gads. Tā nu radās nepieciešamība, rehabilitējot tā gada represiju upurus, atdodot izpostītās mājas vai simboliski izmaksājot trīs tūkstošus par

iedzīvi, it kā ar to garantēt nākošos lauksaimniekus pret līdzīgām represijām. Bet kā lai to garantē, ja par latviešu tautas likteni tāpat kā toreiz saimnieks sēž Maskavā, ja Baltija un Sibīrija vēl joprojām ir "kopējās mājas" un "garantētāji" ir tie paši, tajās pašās iestādēs, kas tolaik, tikai citā paaudzē.

Ja tāda rehabilitācija būtu notikusi 1956.-1957. gadā, organizēti represiju upurus atgriežot dzimtenē, palīdzot atjaunot izpostītās dzīves, tad daudz kas būtu citādi kā šo ļaunu tālākos likteņus, tā tautas ticībai padomju varai. Runājot par 1941.gada represiju upuriem, var vērot, ka daudzi, kurus nav skāris varmācīgais Staļina sovietisms, nevar iedomāties, ka viņus tāpat varēja iznīcināt un izpostīt viņu dzīves attīstību. Nemiet kuru katru mūsu sabiedrībā pazīstamu cilvēku un aizstājiet viņa mūža gados laiku no 1941.-1956.gadam ar kaut ko līdzīgu tam, ko mēs esam pārdzīvojuši, un padomājiet, kas no viņa būtu iznācis. Savādi, ka mēs tiekam uzskatīti it kā stihijā cietuši mājlopi, ka mūsu līdzdalība un liecības šo noziegumu izmeklēšanā nav obligātas, un tos izskata iestādes, kam būtu jāsež uz apsūdzēto sola. Baltijas tautu noziedzīgā okupācija 1940.gadā un tai sekojošie noziegumi pret to tautām vienlaicīgi jāizmeklē un jātiesā starptautiski kā noziegums pret cilvēci.